Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

…темнай 1921 оной …ябриин 21-нэй гарана | № 260 (13749) | 1974 оной ноябриин 5, вторник | Сэн 2 мүнгэн.

Хүдэлмэришэн ангиин, бүхы совет арадай шалгармал авангард—Советскэ Союзай Коммунис парти мандаха болтогой!

Парти болон арадай таһаршагүй агууехэ нэгэдэл мандаха болтогой!

(Агууехэ Октябриин социалис революциин 57 жэлэй ойдо зорюулжа, КПСС-эй ЦК-гай гаргаһан Уряануудһаа).

…РАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ЛЕНИНСКЭ ТУГ ДОРО

…ргизэй коммунис партиин …нтральна Комитедтэ, …ргизэй Совет Социалис …спубликын Верховно …ведэй Президиумдэ, …ргизэй ССР-эй …нистрнүүдэй Соведтэ

…ргизэй Совет Социалис Республикын, Киргизэй …нис партиин эмхидхэгдэн байгуулагдаһаар 50 жэ… …хамшаг ойтой дашарамдуулан, Киргизэй хүдэл…эд, колхознигууд болон интеллигенцине, бүхы …адые, тэдэнэй дайшалхы манлай — коммунист… Советскэ Союзай Коммунис партиин Централь… …митет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, …эй Министрнүүдэй Совет халуунаар амаршална.

…льна ба национальна дарлалтаһаа Агууехэ Ок… …социалис революцяар сүлөөлэгдэһэн совет ара… …хани барисаата бүлэдэ ороһон киргиз арад түү… …алта амжалтануудай алдарта замаар дабшан ерээ.

…ндаа феодальна, барга бүдүүлиг гуримуудай эзэр…хилдог хаанта Россин гээгдэнги заха хизаар бай…ргизи орон доторхи ород ба бусад арадуудай аха …ной дэмжэлгээр үгытэй ядуу, эрхэ сүлөөгүй бай… …култаржа, бүрин сүлөөтэ, тэгшэ эрхэтэ, баян …болбосон һайхан байдал тээшэ асари түргэнөөр …, социалис гүрэн түрэтэй, хүгжэлтэ түгэс Со…циалис Республика болоһон байна. Олон һалбари… индустри, түгэс оньһожоруулагдамал хүдөө …үнөө тэрэнэй экономикын үндэһэ һууринь бо… Республика доторнь шадабаритай бэрхэ хүдэлмэ… …мэргэжэлтэд урган дэбжээ,электрын элшэ хүсэ…дбэри, үнгэтэ металлурги, машина бүтээлгэ, …техникэ, прибор бүтээлгэ гэхэ мэтэ промышлен… …һалбаринууд бии болгогдоод, хүсэн түгэлдэрөөр …байдаг. Промышленна продукциинь хэмжээн Со…гай жэлнүүдтэ 245 дахин ехэ болоо. Республи…дөө ажахы танигдахаар бэшэ болотороо хубилаа. …мал ажалай, тулюурхан газар тариалантай орон… …сагай социалис хүдөө ажахы тогтоогдонхой.

…орон — хонидые үдхэдэг, хлопок, саахарай …тамхи ургуулдаг, нооһо үйлэдбэрилэн абадаг …район юм.

…публикын ажалшадай баян дэлгэр байдал жэл … урган һалбарна. Социалис соёл, арадай гэ… …эрдэм, литература ба искусство хүгжөөхэ хэрэг… …гайхамшаг амжалтанууд туйлагдаа. Киргиз …үдые эрхэ сүлөөгүй, дарлалта байдалһаа ха… … — социализмын асари ехэ туйлалта мүн. Со… …байдалта Киргиз орондо, манай бүхы орон до… …адляар, политическэ тон үнэн сэхэ, ажалда …өөр хандадаг, коллективизмын, совет патрио… …пролетарска интернационализмын хараа бо…өөр хүмүүжүүлэгдэһэн хүнүүд ургаа. Эсэгэ …алгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ Киргизи… …хүбүүд болон басагад бүхы совет арадтаяа …жагсаад, немец-фашис булимтарагшадта эсэргүү… …тарлигаар тулалдаһан, фронтын аша туһада тыл …шэн зоригтойгоор ажаллаһан, Эхэ орондоо заха …үнэн байдагаа харуулһан юм. Республикын …арадуудай хани барисаа бэхижүүлхэ, оронойн …баралтын ба түгэлдэр хүсэ шадалай эбдэршэгүй …эһэ һууринь болгошо Совет Социалис Респуб…лай Союзай, совет республика бүхэнэй экономи… …соёлой хүгжэлтэдэ зохихо хубитаяа оруулдаг …оруулжа байна.

…50 жэлэй турша соо аха дүү Киргиз ороной …амжалтанууд социалис байгуулалтын, ленинскэ …льна политикын, СССР-эй арадуудай бата хани …, эдэнэй аха дүү ёһоной холбооной ба харил…лалсалгын эли тодо гэршэ, сүлөөтэ ажалай илал…

…Киргиз ороной туйлалтанууд манай Ленинскэ …тэрэнэй дайшалхы отрядай ажал ябуулгатайнь …нис байгуулалтын түсэбүүдые дүүргэхын түлөө …кын ажалшадай тэмсэлые толгойлдог, тэдэниие …риотизмын, пролетарска интернационализмын …тойгоор хүмүүжүүлдэг Киргизэй компартиин …булгатайнь нягта холбоотой.

…й Совет Социалис Республикын, Киргизэй … партиин табин жэлэй ойн һайндэр политиче… …ажалай маша ехэ дэбжэлтын, КПСС-эй XXIV …шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүл… …байдалда тэмдэглэгдэжэ байна. Партида, со… …хандаһан КПСС-эй ЦК-гай Хандалгада харюу …республикын ажалшад социалис мүрысөө үргэ…дхэн дэлгэрүүлээ. Эдэнэр ниитын үйлэдбэриин …дэшэлүүлхын, промышленностиин ба хүдөө …хүгжэлтые улам түргэдхэхын түлөө эдэбхитэй…, юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи, тодор…жэлэй даабаринуудые хүндэтэйгөөр дүүргэхэ …шиидэнхэй байһанаа элирхэйлэн харуулна.

…Союзай Коммунис партиин Централна Ко… СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй …үүдэй Совет Октябриин Революциин орденоор …шагнагдаһантай дашарамдуулан, Кирги…эй хүдэлмэришэд, колхознигууд болон интелли… …үнэн зүрхэнһөө амаршална, Киргиз ороной … КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые …хэрэгтэ, коммунис байгуулалтын хэрэгтэ шэнэ …үдые туйлаха гээд батаар этигэжэ байһанаа …

…й Совет Социалис Республика мандаха болто…

…й дайшалхы отряд—Киргизэй коммунис парти …болтогой!

…Социалис Республикануудай Союз—манай со… …ороной бүхы арадуудай хани барисаанай, аха …холбооной түшэг тулгуури мандаха болтогой!

…нис байгуулалтые үүсхэн зоригжуулагша, эм…—Советскэ Союзай Коммунис парти мандаха …

…ЛЬНА …ТЕТ | СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМ | СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ

КИРГИЗЭЙ КОМПАРТИИН ЦК-гай БА КИРГИЗЭЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ БАЯРАЙ ЗАСЕДАНИ

Республикын тогтоон байгуулагдаһаар, Киргизэй компартиин эмхидхэгдэһээр 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан, Киргизэй компартиин ЦК-гай ба Киргизэй ССР-эй Верховно Соведэй хамтын баярай заседани ноябриин 2-то Фрунзе хотодо болобо.

Баярай сугдаанда хабаадагшад нүхэр А. Н. Косыгиние альга ташалгаар угтаа. Тэрээнтэй хамта Киргизэй компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Т. У. Усубалиев, Киргизэй ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Т. Кулатов, республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. С. Суюмбаев, Киргизэй компартиин ЦК-гай бюрогой гэшүүд, союзна республикануудай, Москва, Ленинград хотонуудай, Дунда Азиин сэрэгэй округой, Кронштадтын морягуудай делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, үйлэдбэриин солото хүнүүд, олониитын түлөөлэгшэд президиумдэ ерэбэ.

Киргизэй компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Т. У. Усубалиев баярай заседаниие нээгээ.

Энэ баярта түгэс, сэдьхэл доһолгомо үдэр республикын ажалшад бүхы һанал бодолоо, хүсэл эрмэлзэлээ агууехэ Ленинда, тэрэнэй эмхидхэн байгуулһан Коммунис партида хандуулна. Совет Социалис Республикын һалбаран хүгжэхын тула саг үргэлжын анхарал, эсэгэ ёһоной оролдолго гаргадагайнь түлөө, киргиз арадай һайн һайхан, зол жаргалта байдалай түлөө халуун амаршалгын, гүн гүнзэгы баясхалангай үгэнүүдые КПСС-эй Ленинскэ Центральна Комитедтэ, тэрэнэй Политбюродо, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Леонид Ильич Брежневтэ, Советскэ правительствада Киргизэй үнэн зүрхэнһөө дамжуулнабди гэжэ Т. У. Усубалиев хэлэбэ.

Ойн баярай һайндэртэ ерэһэн айлшадые үнэн зүрхэнһөө амаршалаа.

Гэрэлтэ һайхан, ехэ һайндэрөөр дашарамдуулан, республикын хүдэлмэришэд, колхознигууд ба интеллигенциие, коммунистнууд болон комсомолшуудые, бүхы ажалшадые Киргизэй Коммунис партиин Центральна Комитедэй, Киргизэй ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, республикын Министрнүүдэй Соведэй даалгабаряар нүхэр Усубалиев үнэн зүрхэнһөө, халуунаар амаршалба.

СССР-эй, Киргизэй ССР-эй гүрэнэй гимнүүд гүйсэдхэгдэн зэдэлбэ.

Баярай заседанида хабаадагшад нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй Ленинскэ ЦК-гай Политбюрое хүндэтэ президиумдэ тон ехэ дэбжэлтын оршон байдалда һунгаба.

Гурбан орденто Киргизэй ССР-эй туг, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВЦСПС-эй дурасхаалай туг баярай маршын аялга доро залда оруулагдаа.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр **А. Н. Косыгин** сугларагшадай зүгһөө халуунаар угтагдан, заседани дээрэ үгэ хэлээ.

* * *

Киргизэй Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь **Т. У. Усубалиев** Киргизэй Совет Социалис Республикын, Киргизэй Компартиин 50 жэлэй ой тухай элидхэл хэбэ.

СОВЕТ КИРГИЗЭЙ ТАБИН ЖЭЛЭЙ ОЙ

Нүхэр А. Н. КОСЫГИНАЙ хэлэһэн үгэ

Хүндэтэ нүхэд!

Киргиз Совет Социалис Республикын болон Киргизиин Коммунис партиин байгуулагдаһаар 50 жэл гүйсэбэ. Бүхы киргиз арадта, республикын хүдэлмэришэдтэ, колхозниедта, интеллигенцидэ һайндэрөөр дашарамдуулан халуун амаршалгануудые дамжуулхыемни Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, Совет правительство болон КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев намда даалгаа. Танай республикада зорюулагдаһан амаршалгын текстые тон ехээр сэдьхэлээ ханан, танарта барюулнаб.

Социалис республика байгуулха, манай бүхы олонациональна социалис Эхэ ороной хүсэ шадалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ тэмсэл болон илалтануудай алдарта зам гаталагдаа. Амжаһан туйлаһан үндэрнүүдһээ харахада, киргиз арадай ерээдүйнь бүришье гайхамшаг байна. Советскэ Союзай аха дүү арадуудай эбтэй эетэй, батаар жагсанги бүлэдэ хабаатай байха, тэрэнэй бүрин эрхэтэ, эдэбхитэй гэшүүниинь байһанаа мэдэрхэ, ниитэ хэрэгэй түлөө, хүн бүхэнэй болон бүгэдын түлөө, коммунис һайн һайхан зорилгонуудай илан мандахын түлөө ажаллаха, зохёохы үйлэ хэрэгүүдые эрхилхэ гээшэ ямар ехэ зол жаргал бэ гэжэ совет хүн бүхэн, манай ороной арад бүхэн мүнөөдэрэйхидэл адли иимэ һайндэрнүүдэй үедэ илангаяа хурсаар мэдэрдэг юм. Советскэ Союзай арадуудые жагсаажа, социализм байгуулха хэрэгтэ тэдэниие эмхидхэн зоригжуулжа байгаа хүсэнэй һүр жабхалангые иимэ үдэрнүүдтэ илангаяа гүнзэгыгөөр мэдэрдэгбди. Энэ хүсэн хадаа совет арадай шалгагдамал дайшалхы манлай, манай үе шатын оюун ухаан, нэрэ хүндэ ба һэшхэл зүрхэн — манай Коммунис парти мүн.

Имагтал коммунистнууд бүхы оронуудай ажалшадай аха дүүгэй холбооной, хани барисаанай тугые, интернациональна ёһоор тэдэнэй һаналаа нэгэдэлгын тугые үндэр дээрэ үргэһэн байна. Манай ороной коммунистнууд энэ тугые хододоо нэрэтэй түрэтэйгөөр абажа ябахаһаа гадна, интернационализм тухай марксис һургаалые зохёохы ёһоор хүгжөөгөө.

Манай агууехэ багша, вождь Владимир Ильич Ленинэй хүтэлбэри доро Совет Росси дотор дэлхэйн революционно хүдэлөөндэ анха түрүүшынхеэ хүдэлмэришэн анги болон ажалшан, тариашадай хоорондо холбоон тогтоогдоһон байгаа. Манай ороной эрхэ байдалда энэ хадаа ороной пролетарска манлайн зүгһөө национальна булан тохойнуудай хүн зоной олонхинь болохо тариашадтай холбоо бэелүүлһэн ябадал болоо юм. Парти өөрынгөө ажал ябуулга эрхилхэдээ, социализмын түлөө хүдэлмэришэд болон тариашадай ангиин тэмсэлэй революционно стратегиие сэсэн мэргэн ленинскэ национальна политикатай — бүхы арадуудай сүлөөтэ байдалай, адли тэгшэ эрхын, хани барисаанай политикатай шадамар бэрхээр холбоһон байна.

Энэ политикын ямар холын хараатай, ямар үрэ ехэтэй байһаниинь манай мүнөөнэй бүхы совет байдалда харагдана. Совет Социалис Республикануудай Союзай һүр жабхалангынь, түгэс хүсэндэнь, дэлхэй дээрэ пролетарска интернационализмын үзэл сурталай илан мандалгада, социалис оронуудай хани нэгэдэлэй бии болоһон ябадалда харагдана.

Тиин Советскэ Союзай бүхы арадуудай таанадтай хамта тэмдэглэжэ байгаа киргиз арадайшье һайндэрынь айхабтар баян интернациональна удха шанартай гээшэ. Социальна болон национальна дарлалтаһаа ажалшадые сүлөөлхэ хэрэгтэ, бүхы хүн түрэлтэнэй ерээдүйень харуулһан шэнэ общество байгуулха хэрэгтэ ородууд болон киргизүүд, украинецууд болон казахууд, белоруссууд болон узбегүүд, грузинууд болон туркменүүд, азербайджанцууд болон таджигууд, литовцууд болон армянууд, эстонцууд, латышууд, молдаванууд — манай ороной бүхы нацинууд, үндэһэ яһатад хубитаяа оруулһан байна. Тиин Советскэ Союзай бүхы арадуудай хамтын хүсэлэл оролдолгоор байгуулагдаһан бүхы юумэнэй бата бэхиие, таһаршагүйе—манай олонациональна социалис гүрэнэй, манай социалис ниитын байгуулалтын, манай ороной арадуудай хани барисаанай, Коммунис партияа тойрон тэдэнэй нигтаар жагсалгын бата бэхиие, таһаршагүйе бүхы дэлхэй хаража, мэдэржэ байна.

Социалис Киргизэй, тэрэнэй Коммунис партиин ябажа гараһан алдарта замые хаймадан хараха зуураа, Киргиз газар дээрэ шэнэ байдал байгуулха агууехэ хэрэгые эхилһэн хүнүүд тухай тон ехээр хүндэлһэн мэдэрэлтэйгээр бодонобди. Түрүүшын большевик эмхинүүдые байгуулһан, социалис революциин түлөө ерээдүйн тэмсэлшэдые хүмүүжүүлэлсэһэн, Киргиз газар дээрэ шэнэ ажабайдал байгуулалсаха хэрэгтэ туһалалсаһан большевигүүд И. И. Едренкинэй, А. И. Иваницынай, И. С. Меркунэй, Н. И. Логвиненкын болон бусад олон хүнүүдэй нэрэнүүдые киргиз арад һанажа, дурдажа ябадаг.

Түрүүшын киргиз-большевик Табалды Жукеев — Александр Александрович Пудовкин гэгшэ политическэ тэмсэлэй һургуулиие ород революционернүүдтэ гараһан байгаа. Киргизидэ совет засаг тогтоохын түлөө тэмсэлшэдэй — А. Уразбековэй, К. Сарыкулаковэй, Б. Исакеевэй, Д. Садаевай, И. Кабековэй, Х. Джеенбаевай, бусад олон революционернүүдэй нэрэнүүд арад зоной дунда хүндэтэйгөөр һанагдадаг юм.

Дунда Азида болон Казахстанда совет засаг тогтоожо батадхаха, контрреволюциие бута сохихо хэрэгтэ киргиз нютагта түрэһэн үнэн сэхэ ленинец Михаил Васильевич Фрунзе элитэ ехэ хубитаяа оруулһан байна. Тэрэнэй нэрэнь танай республикын ниислэлдэ олгогдонхой.

Ниитын харилсаанай феодально-родовой байдалһаа капитализмые алгадан, социализмда шэлжэн орохо урдань үзэгдөөгүй арга замуудые олгохын тулада ямар ехэ революционно эршэ хүсэн, нэтэрүү эрмэлзэл, хатуу сэдьхэл хэрэгтэй байгааб. Энэ үнэхөөрөө революционно баатаршалга болоо. Хүнүүд коммунис һайхан зорилгонуудта айхабтар ехээр этигэдэг байһанайнгаа ашаар, арад зоноо хуби заяанайнь бүрин эрхэтэ эзэн, һаруул һайхан ерээдүйе зохёон байгуулагша болгохо гэжэ гүнзэгы абьяастайгаар хүсэһэн ушарһаа иимэ баатаршалга хэхэ ябадалда зоригжоһон байна.

Тус арад капитализмые алгадан социализмда ерээ гэжэ хэлэхэдэ бэлэн. Теэд ямар холын үеһөө, бусад арадуудые хүсэжэ, соёл боловсоролой орьёлнуудта хэзээ нэгэтэ хүрэхэбди гэжэ тон багахан найдабаритай болоод байһан үе сагһаа тэрэ социализмда хүрөө гээшэб.

Иимэ холын үе шатайһаа урагшаа дабшаха замые гэрэлтүүлхын тулада, хүгжэлтэдөө гээгдэһэн арадууд социалис байгуултын үудам замда орожо шадаха юм гэжэ үнэншэмөөр харуулхын тулада Ленинэй сэсэн мэргэн ой ухаан хэрэгтэй байгаа. Ленинэй үзэл сурталые бодото дээрэнь бэелүүлхын тулада коммунистнуудай партиин асари ехэ эмхидхэхы ажал абуулга хэрэгтэй байгаа. Энэ үзэл сурталай айхабтар түгэс материальна хүсэн боложо, тус хизаарай болон тэндэхи хүнүүдэй түхэл шарайе хубилгахын тулада парти болон ажалшадай нэгэдэл хэрэгтэй байгаа.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи хуудаһанда).

АЛДАРТА ОЙН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

КИРГИЗЭЙ НИИСЛЭЛДЭ СЭРЭГЭЙ ПАРАД: АЖАЛШАДАЙ ЖАГСААЛ БОЛОБО

ФРУНЗЕ. (ТАСС-эй корр.). Ноябриин 3-да республикын ниислэлэй хүн зон ба айлшад түбэй талмай дээрэ дүүрэн суглараа. Эндэ сэрэгэй парад, ажалшадай жагсаал болобо.

Киргизэй ойн баярай һайндэртэ ерэһэн КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин түбэй трибуна дээрэ гаража, эндэ сугларагшадые халуунаар угтаа. Тэрэнэй хамта Киргизэй компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Т. У. Усубалиев, Киргизэй ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Т. Кулатов, Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. С. Суюмбаев, Киргизэй компартиин ЦК-гай бюрогой гэшүүд, һайндэртэ ерэһэн делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэд трибуна дээрэ гаралсаба.

Үглөөнэй арбан час. Дунда Азиин сэрэгэй округой подразделенинүүд жэгдэ жагсаалаар жэрылдэн байба. «Бултааран соносогты!» гэһэн үгэнүүдые дамжуулһан фанфарын абяан зэдэлнэ.

Киргизэй компартиин Центральна Комитедэй, Киргизэй ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, республикын Министрнүүдэй Соведэй даалгабаряар округой командалагша армиин генерал Н. Г. Лященко талмай дээрэ сугларагшадые, Киргизстанай бүхы ажалшадые алдарта ойгоор амаршалба.

Талмай дээгүүр артиллериин салют нэербэ.

Офицернүүдэй нэгэдхэмэл колонно сэрэгүүдэй парадые нээгээ.

Талмай дээгүүр хуягта машинанууд, танкнууд, бронетранспортёрнууд, ракетын ба ехэ буунуудай түхеэрэлгэнүүд дабшан гараба.

Туг баригшад талмай дээрэ орожо ерэнэ. Жагсаалшадай зэргэдэ — бүд нэхэгшэд, Токтогульска ГЭС-эй барилгашад, граждан авиациин лётчигууд, шахтёрнууд, нефтьшэд, машина бүтээгшэд, эрдэмтэд, түмэр замшад, металлургнууд, станок бүтээгшэд — революциин урда тээхи Киргизидэ байгаагүй гайхамшаг олон мэргэжэлнүүдэй түлөөлэгшэд дабшаба.

В. И. Ленинэй Мавзолейдэ оролго 1974 оной ноябриин 2-то Москвада дахяад эхилээ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Лениндэ. ТАСС.

ЛЕНИНДЭ

УЛААН ТАЛМАЙ. Энэ хадаа совет хүнүүдтэ, бүхы хүн түрэлтэндэ сүлөөтэ байдалай, эб найрамдалай, хүгжэлтэ дэбжэлтын һүлдэ тэмдэг болонхой. Эндэ, ороной Гол талмай дээрэ, Владимир Ильич Ленинэй мавзолей байдаг. Дэлхэйн пролетариадай агууехэ вождьдо, дэлхэй дээрэхи түрүүшын хүдэлмэришэд болон тариашадай гүрэнэй үндэһэ һуури табигшада доро дохижо, хүндэлэн ёһолхын тула дэлхэйн бүхы орон нютагуудай хүнүүд таһалгаряагүй, мүрэнэй урасхаал шэнгеэр эндэ ерэжэл байдаг. 50 жэлэй турша дотор 77 миллион үлүүтэй хүн Мавзолейдэ ерэжэ хараһан байна.

Улаан талмай дээрэ хахад жэл шахуу соо заһабарилга, һэльбэлгын хүдэлмэри хэгдээ. Тиигээд В. И. Ленинэй мавзолей хүн зоной орожо харахын тула дахинаа нээгдэбэ. Ноябриин 2.11 час. Кремлиин часуудай сохилхо ханхинаан доро ефрейтор В. Бобылев, рядовой А. Давыдов нэгэдэхи номерой постдо жагсаа. Улаан талмай дээрэхи хүдэлмэридэ хабаадаһан барилгашад хүн зоной таһалгаряагүй колонноһо оролсон дабшаба. Шулуушад, гранитчигууд, слесарьнүүд, мүлин гоёогшод, һэльбэн шэнэдхэгшэд юрэ бусын энэ барилга дээрэ габшагайгаар, «эрхим һайнаар» хүдэлмэрилөө.

— Харюусалгамнай туйлай ехэ байгаа. В. И. Ленинэй мавзолейн байдаг Улаан талмай совет хүн бүхэндэ хизааргүй хүндэтэй, дүтэ һанагдадаг шуу. Тиимэл ушарһаа бидэнэр бултадаа онсо дэбжэлтэ, зоригжолтойгоор ажаллаабди, — гэжэ гранитчигуудай бригадир В. Хрусталев хэлэбэ.

Мавзолейн дэргэдэхи эсэс захагүй ээлжээн, дэлхэйн бүхы оронуудай ажалшадай түлөөлэгшэдэй ээм ээмээ ниилүүлэн жагсадаг ээлжээн хадаа агууехэ вождь, багшада мүнхэ дурлалай гэршэ болоно.

(ТАСС-ай корр.).

А. Н. КОСЫГИН КИРГИЗИДЭ БАЙҺААР

…ЗЕ. (ТАСС). …ЦК-гай Политбюро… …гэшүүн, СССР-эй …үүдэй Соведэй … А. Н. Косыгин …угалаг Киргизста…лэй-нэрээрнь нэр…лэгдэһэн дүлэтэ революционер-ленинецэй, элитэ мэдээжэ совет полководец — М. В. Фрунзиин дурасхаалай музейдэ ноябриин 3-да ошожо хараба.

АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ЛЕНИНСКЭ ТУГ ДОРО

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Урдань гээгдэжэ ябаһан нютагуудта социалис байгуулалта эрхилһэн дүй дүршэл, национальна асуудал шиидхэхэ талаар Киргизи болон бусад республикануудай олоһон дүй дүршэл марксистско-ленинскэ һургаалые баяжуулжа, хүн түрэлхидэй олонхидонь — Ази, Африка болон Латиин Америкын арадуудта революционно хараа зам нээжэ үгэһэн байна. Дунда Азиин совет республиканууудай, Казахстанай, Совет хойто зүгэй болон Алас-Дурнын нютагуудай коммунистнууд энэ талаар бүхы революционно болон сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй үмэнэ нилээд ехэ габьяатай юм.

Агууехэ Октябриин социалис революци хадаа манай ороной бусад арадуудтал адли киргиз арадайшье түүхэтэ хуби заяанда үндэһэн шухала хубилалта болоһон байна. Тэрэ Россиин гээгдэнги национальна булан тохойнуудай арадуудые дабхар дарлалтаһаа — феодальна болон колониальна дарлалтаһаа сүлөөлжэ, нацинуудай бүрин тэгшэ эрхэтэй байха, тэдэнэй өөһэдөө бэеэ тодорхойлхо эрхэтэй байхые мэдэрхэ гэһэн ленинскэ политикын үндэһөөр, ниитэ революционно һайхан зорилгонуудай түлөө тэмсэлдэ бэе бэеэ хүндэлжэ, бэе бэедээ туһаламжа үзүүлһэнэй үндэһөөр национальна харилсаа тогтоохо бүхы шухала эрхэ нүхэсэл бии болгоһон юм.

Урдань дарлагдажа байһан арадуудай хэрэглэмжэ эрилтэнүүдтэнь тон анхаралтайгаар, һэргэгээр хандаха шухала гэжэ Владимир Ильич Ленин хододоо онсолон тэмдэглэдэг байгаа. Ленин ехэ яһатанай дээрэнхы үзэл гаргаха али бүхы ябадалнуудта эбсэшэгүйгөөр хандадаг, мүн буржуазна национализмда, национальна талаар хизаарлагданги, тусгаарлагданги байха ябадалые эрид шууд буруушаадаг һэн. «...Элдэб нацинуудай аша туһадань айхабтар ехэ анхарал хандуулжа байбал лэ, хёмороо тоосолдоонуудай шалтагаанууд усадхагдаха, бэе бэедээ этигэхэгүй ябадал үгы болохо, нюргандамнай ямар нэгэн хара хэрэг үүсхэгдэнэ аа гү гэһэн һэжэг түрэлгэ усадхагдаха, тиигэжэ илангаяа элдэб хэлэн дээрэ хэлэдэг хүдэлмэришэд болон тарьяашадай дунда этигэл найдабари түрүүлэгдэхэ юм. Иимэ этигэл найдабаритүйгөөр арадууд хоорондоо амгалан харилсаатайшье байжа шадахагүй, мүнөө үеын болбосоролдо түйлагдаһан бүхы үнэтэ зүйлнүүдые багахан тэдышье амжалтатайгаар хүгжөөхын тон аргагүй байха юм», — гэжэ В. И. Ленин тэмдэглэһэн байна.

Парти болон Совет гүрэн Ленинэй заабаринуудые хүтэлбэри болгон, Киргизиин, Дунда Азиин бусад республиканууд болон Казахстанай газар нютагта революционно хубилалтануудые бэелүүлхэ үедөө социализм тээшэ дабшаха хүдэлөөнэй шэлжэн оролгын элдэб түхэл маягуудые хэрэглэһэн байна. Энээнэй ашаар шэнэ социалис общество байгуулха хэрэгтэ ушар ёһо мэдэнгеэр, эдэбхитэйгээр хабаадалгада нютагай ажалша олониитые эгээл үргэнөөр хабаадуулха арга олдоһон байгаа.

Жэлһээ жэлдэ нютагай Совет болон партийна аппарат бэхижэжэ, тэрэнь ажалша олониитэдэ ойро дүтэ боложо байгаа. Хүтэлбэрилхы партийна болон совет национальна кадрнууд олоор бэлэдхэгдэжэ эхилээ һэн. Эхэнэрнүүдые богоолшолгоһоо сүлөөлхын, социалис байгуулалтада тэдэниие хабаадуулхын түлөө тэмсэл киргиз арадай зохёохы бэлиг хүсые һэргээн бадаруулха хэрэгтэ айхабтар ехэ удха шанартай байгаа.

Совет засагай тогтоогдоһоор үнгэрһэн түрүүшын арбан жэлэй туршада бэелүүлэгдэһэн социалис хубилалтанууд киргиз арадай ажалша олониитые совет байгуулалтада элсүүлэн хабаадуулха хэрэгтэ сэгнэшэгүй ехэ үүргэ дүүргээ юм.

Агууехэ Октябрь киргиз арадта өөрын совет национальна гүрэн түрые байгуулха арга олгоо. Национальна нютагуудай арадуудай национально-ажаһуудалай эрхэ байдалдань эгээл эрхимээр таараалдаһан түхэл маягаар Совет гүрэн түрые хүгжөөхэдэнь, ажалша олониитэдэ туһаламжа үзүүлхэ гэһэн зорилго РКП(б)-гэй X съезд табиһан байна. «Нютагай хүн зоной һуудал байдалые, зан абариие мэдэхэ нютагай хүнүүдһээ ажахын органуудые, засагай органуудые бүрилдүүлхэ шухала» гэжэ съездын тогтоол соо онсолон тэмдэглэгдэһэн байна.

Киргиз арад манай ороной бусад олон арадуудтал адли өөрынгөө түүхэдэ анха түрүүшынхеэ өөрын национальна гүрэн түрые байгуулһан юм. Социально-политическэ удха шанараараа энэ хадаа пролетариадай диктатура байгаа. Энэ болбол Совет ороной хүдэлмэришэн ангиин зүгһөө Киргизиин ажалша олониитэтэй, киргиз дехканууд болон нүүдэл малшадтай бии боложо бэхижэһэн холбооe харуулаа.

Киргизидэ шэнэ ажабайдал байгуулха үедэ тэрэнэй партийна организаци — хүдэлмэришэн ангиин түрүү отряд урган бэхижээ. 1925 оной мартда үнгэргэгдэһэн түрүүшын областной партийна конференци Киргизиин Компартиин түүхэдэ ехэ удха шанартай үйлэ хэрэг болоһон байна. Тэрэ конференци областной партийна организациин эмхидхэлэй талаар бүрилдэлгые түгэсхэжэ, экономико, соёл культура хүгжөөхэ, нютагай партийна, совет болон ажахын органуудые бэхижүүлхэ талаар шухала хэмжээнүүдые хараалһан байна.

Киргизиин социалис гүрэн түрын байгуулагдажа, республикын партийна организациин ехэ ажал ябуулга эрхилһэнэй ашаар Ленинэй партиин хүтэлбэри доро манай бүхы ороной ажалшадай бэелүүлжэ байгаа агууехэ революционно хубилалтануудта Киргизиин ажалша олониитые ушар ёһо мэдэрэнгеэр хабаадуулха арга олдоһон байна.

Тэрэ үедэ бусадта орходоо үлэмжэ хүгжэлтэтэй болоһон Советскэ Союзай бусад нацинуудай, түбхын түрүүндэ ород арадай, тэрэнэй хүдэлмэришэн ангиин али бүхы талаар туһаламжа үзүүлһэнэйнь ашаар киргиз арад патриархально-феодальна байдалһаа социализмын илалта тээшэ үзэгдөөгүй богонихон болзор соо хүгжэн дэбжэжэ шадаһан, тиин социалис наци боложо бүрилдэһэн, хүнүүдэй шэнэ социально-түүхын нэгэдэл болохо совет арадай таһаршагүй нэгэ хубинь болоо юм.

Манай ороной бусад нацинуудтал адли киргиз социалис нацишье марксизм-ленинизмын, пролетарска интернационализмын, арадуудай ленинскэ хани барисаанай, аха дүүгэй ёһоор һаналаа нэгэдэлгын үзэл сурталай үндэһэ һуури дээрэ бүрилдэһэн байна. Тэрэ наци буржуазна национализмын болон ехэ яһатанай дээрэнхы үзэлэй, феодально-байска харилсаануудай үлэгдэлнүүдтэй болон шажанай мухар һүзэгтэй тэмсэн бүрилдөө юм. Энэ тэмсэлэй ашаар манай ороной бусад арадуудтай идейно-политическэ талаар улам батаар нэгэдэжэ, тэдээнтэй аха дүүгэй ёһоной холбоотой, таһаршагүй хани барисаатай болоо.

«Ямаршье нацида хабаатайһаа илгадгүй, ангиин аша туһа болон ниитэ зорилгоор нэгэдэһэн ажалша хүнүүдэй аха дүүгэй харилсаан, агууехэ нэгэдэл манай орон дотор мүндэлжэ бэхижээ. Түүхэдэ урдань үзэгдөөгүй энэ харилсаае бидэнэр арадуудай ленинскэ хани барисаан гэжэ үнэн зүб нэрлэдэгбди», — гэжэ Л. И. Брежнев хэлэһэн байна. Энэмнай, нүхэд, манай агууехэ түүхэтэ түйлалта мүн.

Советскэ Союзай арадуудай хани барисаанай түгэс хүсэн Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ илангаяа гүнзэгыгөөр элирэн харагдаа. Киргиз арадай хүбүүд, басагад дайнай фронтнуудта эрэлхэг зориг, баатаршалга харуулһан, мүн ажалай фронт дээрэ айхабтар тэсэмгэйгээр, шэн габьяатайгаар хүдэлһэн байха юм. 43 мянга шахуу фронтовик-киргизүүд СССР-эй орден, медальнуудаар шагнагданхай. Тэдэнэй 70 гаранииинь Советскэ Союзай Герой гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. Киргиз арадай эрэлхэг зоригто хүбүүд Чолпонбай Тюлебердиев, Дуйшенкул Шопоков болон бусад олон хүнүүдэй баатаршалганууд арад зоной зүрхэ сэдьхэлдэ хэтэ мүнхэдөө үлэхэ.

1941 оной намар Москва шадар Советскэ Союзай Герой генерал-майор И. В. Панфиловай гвардейскэ дивизи баатар габьяата дайшалхы замаа эхилээ һэн. Энэ дивизи анханда Киргизи болон Казахстанда бүрилдэһэн байгаа. Политрук Василий Клочков түрүүтэй 28 сэрэгшэ - панфиловецуудай үльгэр домогто ороһон баатаршалга бүхы совет арадай омогорхол, тэрэнэй эгэршэгүй зоригой, патриотизмын эли тодо гэршэ болоһон байна.

Алдарта панфиловска дивизидэ ябаһан хүнүүдые, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаһан бүхы хүнүүдые, ажалай фронтдо үниинһөө хойшо оролдогшодые, фашизмые илахын түлөө, манай олонациональна Эхэ ороной эрхэ сүлөөтэй, бэеэ даанхай байхын түлөө ами наһаяа гамнангүй тэмсэһэн, хүсэ шадалаа химгадангүй ажаллаһан бүхы хүнүүдые үнэн зүрхэнһөө амаршалхыемни зүбшөөгыт.

Советскэ Союзай бүхы арадуудтай хамта киргиз арад Коммунис партиин хүтэлбэри доро манай ороной арадай ажахые дайнай һүүлээр һэргээн бодхоохо хэрэгтэ, социалис болон коммунис байгуулалтын талаар партиин зохёон хараалһан түсэбүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа.

Мүнөө Киргизистан — һалбаран хүгжэжэ байгаа социалис республика мүн. Тэрэ ехээр хүгжэнги промышленностьтай хизаар боложо, тэрэнь бүхы Советскэ Союзай индустриальна хүсэ шадалда түшэглэн, хурдан түргэнөөр хүгжэжэ үргэлжэлһөөр.

Агууехэ Октябриин революциин урда тээ Киргизидэ гар ажалтай хэдэхэн нүүрһэнэй шахтанууд болон хүдөө ажахын түүхэй эдые эхилэн буйлуулха багахан фабриканууд лэ байһан юм. Харин Совет засагай жэлнүүдтэ олон зуун томо предприятинууд эндэ байгуулагданхай. Дэлхэйн нэгэдэхи дайнай урда тээ бүхы хаанта Россиин гаргадаг байһанһаа хоёр дахин ехэ электроэнерги жэлэй туршада мүнөө Киргизидэ абтана. Энэ хадаа айхабтар ехэ хүсэтэй, хүгжэнги экономикотой байһанай гэршэ, тиимэ экономикоор ямаршье арад омогорхохо ёһотой.

Киргизиин экономикые мүнөөнэй үндэр хэмжээндэ хүргэхын тулада айхабтар ехэ материальна болон мүнгэн зөөри хэрэгтэй байгаа. Харин тиимэ мүнгэ зөөри республикада үгы һэн. Гэрэшэлэн түгэлдэр мэргэжэлтэд — хүдэлмэришэд, технигүүд, инженернүүд, агрономууд, мелиораторнууд, эрдэмтэд хэрэгтэй байгаа. Эдэ бүгэдые РСФСР болон бусад республиканууд Киргизидэ эльгээһэн юм.

Ленинградай ажалшадай ехэ туһаламжые тэмдэглэхэ хүсэлэнтэйб. Тэдэнэр 1932 онһоо Киргизиин автономито республикые шефтээ абажа, экономико болон соёл культурын талаар эдэбхитэй хүдэлмэри ябуулһан байна. Ленинградайхид хадаиг энэ хизаарай байгалиин баялигуудые шэнжэлхэ, тэрэнэй ашагта малтамалнуудые промышленна талаар ашаглаха, хүдэлмэришэд болон һайн мэргэжэлтэдые киргиз ажалшадай дундаһаа бэлэдхэхэдэнь, туһаламжа үзүүлһэн байна. Москвагай, Ивановын, Донбассай, болон манай ороной бусад олон городуудай хүдэлмэришэд Киргизидэ мүнөөнэй промышленность байгуулха хэрэгтэ ехээр хабаадалсаһан юм.

Совет засагай жэлнүүдтэ республика дотор ехээр оньһожоруулагдаһан хүдөө ажахын томо үйлэдбэри байгуулагданхай. Киргизиин хүдөө ажахыда ашаглагдажа байгаа механическа двигательнүүдэй эршэ хүсэниинь революциин урда тээхи бүхы Россиин хүдөө ажахыда бии байһан механизмуудай хүсэ шадалые 20 гара дахин үлүүлнэ. Уһалууриин хүдэлмэри ехэ үргэн дэлисэтэйгээр ябуулагдана. Анар миллион шахуу гектар газар уһалагдадаг болонхой. Хүдөө ажахын үйлэдбэри сагай уларилһаа багаар дулдыдадаг боложо байна.

Республикын хүдөө ажахын түрүү һалбари бологшо мал ажалда үндэһэн хубилалтанууд болоо. Малай тоо толгойн олошорһоной, үйлэдбэриин эршэмтэйгээр ябуулагдадаг болоһоной ашаар Киргизи оронойнмнай мал ажалай шухала районуудай нэгэн болонхой. Нооһо абалгаар тэрэ Советскэ Союз дотор гурбадахи һуури эзэлнэ.

Бусад республикада адли Киргизиин хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ эгээл ехэ хубилалтанууд КПСС-эй ЦК-гай мартын (1965 оной) Пленумэй, мүн партиин XXIII болон XXIV съезднүүдэй һүүлээр болоһон байна. Ушарынь, экономикые нилээд ехээр дэбжээхэ, колхоз, совхозуудай материально-техническэ үндэһэ һуурииe бэхижүүлхэ зорилготойгоор эмхидхэлэй, экономическа болон бусад хэмжээ ябуулгануудай нэлэнхы үргэн программа бэелүүлэгдэһэн байгаа бшуу.

Социализм киргизиин ажалшадые шанга шадалтай байдалтай болгоо. Тэрэнэй ашаар урдын нүүдэл арад болбосоролой, түрүү дэбжэлтын, коммунизм байгуулгын замаар найдамтайгаар хүгжэхэ хараа замтай болоо юм. Революциин урда тээ үзэг бэшэг мэдэхэ хүн энэ хизаарта үсөөн байгаа. Харин мүнөө тэрэ ехээр хүгжэнги соёл культуратай республика болонхой. Киргизи өөрын Наукануудай академитай, мүн эрдэмэй бусад олон эмхи зургаануудтай юм. Һүүлэй жэлнүүдтэ республикын эрдэмтэд хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса ехэтэй сортнуудые, малай үбшэнүүдые аргалха һайн эмүүдые бии болгоо, үнгэтэ болон шухаг металлнуудые болбосоруулха технологи нарижуулагдаа, уһалууриин системэнүүд автомадаар зэбсэгжүүлэгдээ, хэдэн научна нээлтэ оролтонууд хэгдээ.

Киргиз арадай ажабайдалдахи социалис үень тэрэнэй литература болон искусствын һалбаран хүгжэлгын үе болоһон байна. Социализмын илаһанай һүүлээр киргиз арад оюун сэдьхэлэйнгээ ажабайдалда үзэгдөөгүй ехэ дэбжэлтэ түйлаба. Ниитын социалис харилсаанай үндэһөөр, манай ороной бусад наци болон арадуудай соёл культурагай нигта холбоотойгоор хүгжэжэ байгаа тэрэнэй национальна культурань манай ниитэ совет социалис соёл культурын нэгэ хубинь, бүхы совет арадай оюун сэдьхэлэй агууехэ баялигай нэгэ хубинь болоһон байна.

Мүн энээндэшье совет байгуулалтын амидаралта түгэс хүсэн баһал харагдана. Совет засагай үедэ гансал бэлигтэ хүнүүдэй зохёохы арга шадабаринь бэшэ, харин бүхэли арадуудай бэлиг шадабари үргэнөөр дэлбэрэн гаралан байна. Энэ хадаа Коммунис партиин айхабтар ехэ аша габьяа гэжэ бидэнэр тоолонобди. Тэрэнэй сэсэн мэргэн политикын, бодото ажал ябуулгын ашаар манай ороной бүхы наци болон арадууд ниитын бүхы ажабайдалда гансал бэшэг данса дээрэ бэшэ, харин бодото дээрээ адли тэгшэ эрхэтэй болоһон байна. Киргиз уран зохёолшодой, кинематографистнуудай, уран зураашадай, композиторнуудай, театрай ажал ябуулагшадай эрхим зохёолнууд олон миллион уншагшадай, харагшадай болон шагнагшадай дунда манай олонациональна орон дотороошье, хилын саанахи оронуудташье мэдээжэ боложо, мэдэрэгдээ юм.

Энэмнай Социалис киргиз нациин зохёохы ёһоор эрхэ сүлөөтэйгөөр хүгжэһэнэй толормо тодо гэршэ бэшэ аал?

Ажал хүдэлмэридөө улам ехэ амжалта түйлахыень, соёл культурын шэнэ үндэрнүүдтэ арадай хүрэхэдэнь, өөрынгөө оюун ухаанай баялигые арьбажуулхадань, коммунизм байгуулха хэрэгтэ ехэ хэрэгүүдые хэхэдэнь хүнүүдые зоригжуулмаар зохёолнуудые байгуулха ажалдаа ехэ амжалта түйлахыень Киргизиин зохёохы интеллигенцидэ, танай республикын литература, искусствын бүхы ажал ябуулагшадта хүсэхэ дуран хүрэнэ.

Манай агууехэ совет арадай нэрэ түрэдэ хүрэмөөр зохёолнуудые байгуулхадаа, XXIV съездын табиһан түүхэтэ зорилгонуудые шиидхэхэдэнь партида ехэ туһаламжа үзүүлнэ гээшэт.

Киргизиин ажалшад партиин хараалһан түсэбүүдые бүхы совет арадтай хамта ехэ урма зоригтойгоор бэелүүлжэ байнхай. Партида болон арадта хандаһан КПСС-эй Центральна Комитедэй Хандалгада харюу болгон, Киргизиин ажалшад ойн жэлэй габшагай вахтада жагсажа, табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даалгабаринуудые болон табан жэлэй түсэбые бүхы дээрэнь болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө мүрысөө эмхидхээ. Олон мянган хүдэлмэришэд, колхозшигууд, инженернүүд болон технигүүд, бүхы мэргэжэлэй хүдэлмэрилэгшэд зохёохы, габшагай ажалай үльгэр жэшээ мүрысөөнэй үедэ харуулна.

Габшагай ажал үрэ дүн һайнтай. Нёдондо жэлдэ Киргиз арадай ажахын түсэбэй бүхы даалгабаринуудые, абаһан социалис уялгануудаа дүүргээ.

Энэ жэл республикада бэрхэтэй байгаа. Ехэ ган боложо, уһан бага байжа, хүдөө ажахыда хүшэр байдал тохёолдоо юм. Мүн энэ байдал экономикын бусад һалбаринуудташье зарим тэды нүлөөлөө.

Ган гасуурай хойшолонгуудые усадхахын тулада партиин Центральна Комитет болон правительство Киргизиин хүдөө ажахыда ехэ туһаламжа үзүүлээ, нэмэлтэ мүнгэ зөөри, транспорт болон бусад техникэ гаргагдаа. Хүдэлмэришэд, алба хаагшад, студентнэр хүдөөгэйхидтэ туһалаа.

Энэ бүхы ехэ хүдэлмэриин ашаар республикын хүдөө ажахын ажалшад ажалай гайхамшаг амжалта түйлаа, тэдэнэр гүрэндэ таряа, түүхэй хлопок, хартаабха, овощ болон виноград худалдаха табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй социалис уялгые дүүргэжэ шадаһан байна.

Республикын түйлаһан амжалтанууд хүдөө ажахын продуктнуудые улам ехээр абаха, совет хүнүүдэй ажана байдалые һайжаруулха талаар партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ бад гэмэ ехэ хубита болоно гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй амаршалга соо тэмдэглэгдэнхэй.

Киргизэй ССР гүрэндэ саахарай свекло худалдаха түсэбөө орон дотороо эгээн түрүүн дүүргээд, газар ажалай болон мал ажалай олон мянган тонно продукци түсэбһөө гадуур орондоо үгэһэн байна.

Республикын олон ажахынууд жэлһээ жэлдэ үндэр амжалтануудые түйлана.

Республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд газар ажалай болон мал ажалай продуктнуудые али бүхы талаар ехэдхэхын түлөө саашадаашье нэтэрүү шангаар тэмсэхэ гэжэ найдаад, ажал хүдэлмэридөө шэнэ амжалтануудые түйлахыень хүсэхыемни зүбшөөгыт.

Республикын промышленность амжалтатайгаар хүгжэнэ. Юһэдэхи табан жэлэй гурбан жэлэй туршада промышленна продукци үйлэдбэрилгэ 30 процент шахуу нэмээ. Энэнь табан жэлэй түсэбэй даалгабаринуудтай тааруу.

Киргизиин ажалшад ойн жэлдэ түсэбтэ даалгабари болон абаһан социалис уялгануудаа дүүргэхэ хэрэгтээ ехэ амжалтануудые түйлан, республикын болон Киргизиин Коммунис партиин 50 жэлэй ойе угтажа байна.

Республикын промышленность байгша оной юһэн һарада продукци худалдаха түсэбөө бүхы дээрэнь үлүүлэн дүүргээ. Үнгэрэгшэ оной энэ үеынхитэй сасуулбал, үйлэдбэриин хэмжээн 7,7 процентээр, харин ажалай бүтээсэ 5,1 процентээр нэмээ. Эдеэ хоолой промышленностиин, барилгын материалнуудай промышленностиин, үнгэтэ металлургиин, мяханай болон һүнэй промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд, машина бүтээлгын хэдэн предприятинуудай коллективүүд амжалтатайгаар ажаллана.

Промышленна үйлэдбэри хүгжөөхэ, һайжаруулха хэрэгтэ Киргизиин ажалшадай түйлаһан ехэ амжалтанууд бидэ бүгэдые баярлуулна. Гэбэшье республикын үйлэдбэриин предприятинуудай хүсэнэй улам һайнаар, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ арга боломжонуудай улам дүүрэнээр ашаглагдадаг һаань, тэдэ амжалтануудынь бүри ехэ байха һэн шуу.

Киргизиин ажалшад өөрынгөө социалис республика байгуулха талаар айхабтар ехэ хүдэлмэри хээ. Үнгэрһэн хахад зуун жэлэй туршада үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудта, национальна соёл культура, арадай һуралсал, элүүрые хамгаалалга хүгжөөхэ хэрэгтэ түйлагдаһан гайхамшаг амжалтануудаараа тэдэнэр омогорхохо ёһоороо омогорхохо болоно. Тэдэнэй зохёохы сүлөөтэ ажалай үрэ дүндэ шэнэ хүнэй — социалис обществын хүнэй, шэнэ ажабайдалые, хүнүүдэй хоорондохи шэнэ харилсаануудые ушар ёһо мэдэнгеэр байгуулагшын, социалис обществын аша туһые өөрымни амин шухала аша туһа мүн гэжэ тоолодог хүнэй мүндэлэн гараһанда тэдэнэр омогорхохо ёһоороо омогорхохол.

Советскэ Союзай бүхы арадуудай хизаарлашагүй үнэтэй түйлалта бологшо тэдэнэй аха дүүгэй хани барисаае байгуулха ябадалда, мүн өөрынгөө хүсэлэл оролдолго элсүүлһээрээ киргиз арад омогорхохо ёһоороо омогорхохо байна.

Республикын ажалшадай бүхы амжалтанууд Киргизиин Коммунис партиин олон талата ажал ябуулгаһаа таһаршагүй. Тэрэ Советскэ Союзай Коммунис партиин ленинскэ хараа шугамые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлнэ.

Киргизиин Коммунис парти үзэл сурталай, эмхидхэлэй талаар бэхижэлгын алдарта замаар ябажа гараа. Тэрэ багахан отряд байһанаа, Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй хүтэлбэри доро 100 мянга гаран тоото коммунистнуудай арми болотороо ургаа.

Үнгэрһэн жэлнүүдэй туршада тэрээн дотор хүдэлмэришэд олошоржо, мүнөө партиин бүхы гэшүүдэй гурбанһаа үлүү хубинь болонхой. Республикын бүхы коммунистнуудай 65 процентнь материальна үйлэдбэридэ ажаллана.

КПСС-эй бусад отрядуудтал адли Киргизиин Коммунис партишье ажал ябуулгаяа эрхилэн бэхижэхэдээ, марксизм-ленинизмын, пролетарска интернационализмын хэлбэришэгүй гол ёһонуудые, партийна ажабайдалай Ленинскэ гурим дүримүүдые хододоо баримталдаг байгаа. Киргизиин Коммунис парти коммунизмын һайн һайхан зорилгонуудые бэелүүлхын түлөө тэмсэл болон ажалда хүдэлмэришэн ангиин, республикын бүхы ажалшадай манлайн үүргые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ ябана.

Мүнөө арадай ажахы хүгжөөхэ юһэдэхи табан жэлэй түсэбые совет арадай түгэсхэжэ байха үедэ манай бүхы ороной ямар ехээр хубилһаниинь, социалис болон коммунис байгуулалтын үедэ ямар гүнзэгы ехэ хубилалтанудай бэелүүлэгдэһэниинь илангаяа һайнаар харагдана.

1960 онһоо хойшо үнгэрһэн үе соо Советскэ Союз дотор абтадаг ниитын продукциин бүхы хэмжээн хоёрһоо үлүү дахин нэмэбэ. Энэ тоо асари ехэ зохёохы ажалай үрэ дүнгүүдые харуулна: хэдэн зуун айхабтар томо промышленна предприятинууд ашаглалгада оруулагдаа, тэдэнэй олониинь манай ороной эгээл холын нютагуудта байгуулагдаа юм; түрүү техникээр хуяглагдаһан промышленностиин шэнэ бүхэли һалбаринууд бии болоо; олон миллион гектар шэнэ газар ашаглалгада оруулагдаа; асари томо гидроэнергетическэ системэнүүд баригдаа.

Бидэнэр Сибириин айхабтар ехэ баялигые үргэнөөр ашаглажа эхилбэбди. Иимэ холын нютагта, хойто зүгэй шэмэрүүн уларилта эрхэ байдалда Тюменскэ областьдол манай абадаг болоһон иимэ ехэ хэмжээгээр нефть абаха ушар дэлхэй дээрэ оройдоошье байгаагүй юм. Совет хүдэлмэришэн ангиин, техническэ мэргэжэлтэдэй, эрдэмтэдэй энэ гайхамшаг илалта сэгнэшэгүй ехэ удха шанартай.

Бидэнэр имагтал манай гүрэнэй экономическа хүсэ шадалые айхабтар ехээр нэмээгээ бэшэбди. Бидэнэр экономическа байгуулалтын шанараараа шэнэ шатада дамжан оробобди. Энэ шата хадаа техническэ дэбжэлтын үндэр хэмжээгээр тодорхойлогдожо, тэрэ хэмжээн хүгжэнги социалис обществын хэрэглэмжэнүүдтэ тааралдана.

Совет социалис экономикын хэлбэришэгүй, бүхы талын хүгжэлтэ арадай ажаһуудал һайжаруулгада, совет хүнүүдэй материальна болон оюун ухаанай арга боломжонуудые үргэдхэлгэдэ, городой, мүн хүдөөгэй хүн зоной ажабайдалай һайжаралгада, шэнжэ шанарайнь горитой хубилалтада туһалаа. Түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй туршада хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай һарын дунда зэргын салин 15 процентээр ургаа, тиихэдэ ниитын ажахыда хүдэлдэг колхозшигуудай ажалай түлөөһэн 22 процентээр ехэ болоо. Элүүр энхые хамгаалха, гэгээрэлэй, соёл культурын талаар түйлай ехэ ажал хэгдээ.

Бидэ бүгэдэн оронойнгоо түлөө, партиин политикые бүрин хүсэдөөр дэмжэн һайшаажа, социалис нэгэ бүлэ болон ажаһуудаг, ажалладаг тэрэнэй гайхамшагта арадай түлөө омогорхонобди.

Имагтал Советскэ Союзда, имагтал социалис оронуудта хэдэн олон арбаад жэлэй туршада экономикын бүхы һалбаринууд һандарал, уналта болон кризисгүйгөөр өөдөө хэлбэришэгүйгөөр хүгжэжэ байна.

Зүгөөр манай ороной түйлалтанудай хэды ехэ байгаашье һаань, социалис байгуулалтынгаа түлөө хэды ехэ омогорходог байгаашье һаа, бидэнэр һанаагаа амаржа шадахагүйбди, манай Эхэ ороной экономическа, бэеэ хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлхэ талаар хүсэлэл оролдолгоёо һуладуулжа шадахагүйбди.

Арадай ажаһуудалые һайжаруулха талаар КПСС-эй XXIV съездын хараалһан хараа шугамые парти шууд сэхээр бэелүүлнэ. Манайда арадай ажаһуудалые саашадань һайжаруулха талаар олон янзын зорилгонуудые бүрин түгэсөөр шиидхэхэ тээшэ горитойхон эрьелтэ хэгдээ. Эдэ зорилгонуудые бидэнэр наука болон технигын түргэн ургалтын, техническэ дэбжэлтын шэнэ шэнэ зорилгонуудые шиидхэхэ ехэ арга боломжонуудые олгуулжа байһан сагта, мүн обществын зүгһөө бүри ехэ материальна нөөсэ арга боломжонуудые хэрэглэхэ, эмхидэл ехэтэй байха, эдэбхи үүсхэл гаргаха, хүн бүхэнэй өөрынгөө уялгада эдэбхитэйгээр, зорилго түгэсөөр хандаха эрилтэ табижа байһан үе сагта үшөө тиихэдэ шиидхэжэ байнабди.

Манай урагшаа бүри түргөөр дабшахын тула манай ороной түйлай ехэ экономическа арга боломжые хүсэдөөр хэрэглэхэ гэжэ КПСС-эй ЦК, правительство бүхы хүсэеэ элсүүлнэ.

Мүнөө энэ хэрэгэй амжалта ажалай ашаг үрэ тухай асуудалнуудые зүбөөр шиидхэлгэһээ, ургалтын шанарай асуудалнуудта анхаралтайгаар хандаһанһаа дулдыдаха байна. Шэнэ, арбадахи түсэбтэ табан жэл нэн түрүүн шанарай табан жэл, арадай ажаһуудал саашадань һайжаруулхын тулада үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ табан жэл болохо ёһотой гэжэ һаяхан Л. И. Брежнев хэлээ һэн.

Энэ талаар манайда ехэ ажал хэгдэжэ байдаг. XXIV съездын, 1973 оной декабриин Пленумэй шиидхэбэринүүд промышленна үйлэдбэриин бүридэлые һайжаруулха, ашаг үрыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ манай бүхы партийна, гүрэнэй, ажахын органуудай анхарал хандуулна. Ажалай бүтээсые саашадань дээшэлүүлгэ, фондын ашаг үрэ үгэлгые дээшэлүүлгэ, продукци бүхэндэ хэгдэдэг материальна гаргашые доошолуулха талаар хэмжээ бэелүүлгэ, үйлэдбэриин зэмсэг хэрэгсэлнүүдые бүри хүсэдөөр ашаглаха, шэнэ хүсэнүүдые түргөөр хэрэглэхэ ябадал энэ хүдэлмэриин гол шэглэл болохо ёһотой.

Эдэ шэглэлнүүд манай арадай ажахын түсэбүүд дотор тодорхойлогдодог.

Барилгын эгээн шухала участогуудта капитальна һомололгые элсүүлхэ, барилгын болзорые хороохо хэрэг тон ехэ удха шанартай юм. Энэ хадаа гансашье түсэблэлгын зорилго бэшэ, харин нэгэн доро түб газарта, республиканудта, мүн нютагуудташье экономикые үдэр бүри хүтэлбэрилхэ зорилго болоно.

Промышленностиин, хүдөө ажахын шэнэ фонднуудые байгуулгада, мүн гэр байрын, соёл культурын баригада бидэнэр түйлай ехэ зөөри жэл бүри гаргашалнабди. Һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада 440 миллион шахуу дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра баригдаа, тиигэбэшье манай орон дотор гэр байра барилгын дэлисэ хорогоггүй юм. Тиимэ дээрэһээ үйлэдбэридэ гаргашалагдаһан түхэриг бүхэнэй ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэгдэхэнь гэхэ гү, али ондоогоор хэлэбэл, продукциин ургалтые ехэ болгожо байхань тон шухала байна. Үйлэдбэриин ашаг үрэ тухай асуудал юрын бэшэ асуудал. Энэ хадаа манайда экономическа асуудал байхаһаа гадна, мүн социальна, политическэ асуудал болодог юм. Энэ хадаа ажахыгаа эрхилхэ асуудал, манай түсэбүүдые дүүргэхэ асуудал мүн. Тиимэл дээрэһээ парти үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ зорилгые үргэнөөр табина, энэ зорилго шиидхэлгэдэ бүхы ажалшадые элсүүлнэ, наука болон практикын хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхи үүсхэлые нэгэдүүлхэ эрилтэ табина.

Энэ зорилгые амжалтатайгаар шиидхэхэ бүхы эрхэ нүхэсэл манайда бии.

КПСС-эй XXIV съездын, КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленумэй шиидхэбэринүүд, Л. И. Брежневэй зорилго түгэс үгэнүүд орон доторнай угтамжын дээшэлүүлэгдэһэн түсэбүүдые абахын, үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхын түлөө олониитын хүдэлөө хүгжөөгөө. Манай хүдэлмэришэн ангиин, колхозно тарьяашадай, интеллигенциин зүгһөө иимэ үргэнөөр, эдэбхитэйгээр дэмжэһэн хэрэг энэ орёо зорилгые амжалтатайгаар шиидхэхэ байһанаймнай, манай арадай ажахыдахи хүдэлмэриин шэнжэ шанарые шэнэ хэмжээндэ гаргаха байһанаймнай эшэ үндэһэн болоно.

Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ манай кадрнуудые, манай залуушуулые һайнаар бэлэдхэлгэ, ороной үмэнэ табигдаһан ажахын асуудалнуудые, зорилгонуудые тэдэнэй зүгһөө һайнаар ойлгохо ба шиидхэлгэдэнь эдэбхитэйгээр, ойлгосо ехэтэйгээр хабаадаха ушар энэ хэрэгэй амжалтын шухала эрхэ нүхэсэл болоно. Юунэй тула ажалладаг байһанаа, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлгэ манай арадай материальна ажаһуудал саашадань һайжаруулха, манай социалис Эхэ ороной хүсэ шадалые саашадань ехэ болгохо гол шухала, зайлашагүй эрхэ нүхэсэл мүн гэжэ совет хүнүүд һайнаар мэдэдэг. Манай орон дотор экономикын асуудалнуудые шудалха ябадал үргэнөөр табигданхай. Партиин шиидхэбэринүүд дотор, гүрэнэй арадай ажахын түсэбүүд дотор табигдаһан гол зорилгонуудые, хараа бодолые, хүдэлмэришэдэй, колхозшигуудай, техническэ мэргэжэлтэдэй, алба хаагшадай ойлгохо ябадалда энэ һуралсал бүри ехээр туһалха зэргэтэй.

Үшөө тиихэдэ арадай ажахын ашаг үрые дээшэлүүлхэ асуудал шиидхэлгэ — энэ хадаа нөөсэ, арга боломжонуудаа үргэнөөр хэрэглэхэ гэһэн удхатай юм. Энэ юун гээшэб гэхэдэ, үйлэдбэриие хүтэлбэрилэгшын зүгһөө, мүн хүдэлмэришэдэй зүгһөө ажал хэрэгтээ наринаар, эзэн ёһоор хандаха, хямгадаха эдэбхи үүсхэл гаргаха, ажалаа гуримтайгаар хэхэ гэһэн удхатай юм. Һүүлэй түсэбтэ табан жэлнүүдэй үедэ манай совет хүдэлмэришэнэй юрэнхы эрдэм, болбосорол, мэргэжэлынь ехээр дээшэлээ. Энэ ушар хадаа даалгагдаһан хэрэгэй түлөө харюусалгаяа дээшэлүүлхэ асуудалые түргөөр шиидхэхэ, даалгагдаһан уялгадаа хүнүүдэй үүсхэлтэйгээр хандаха ябадалые бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ арга боломжо манда олгоно, мүн уялгална. Манай арад партиин политикые ойлгоно, тэрэниинень дэмжэнэ, энэ ушар хадаа манай гүрэнэй түйлай ехэ хүсэн гээшэ.

Ажалаа эрхилхэ талаар манай ажалай гол шэглэл болоһон ниитын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхын түлөө тэмсэл — энэ хадаа гарза гээгдэлтэй тэмсэл элшэ хүсэ, түлишэ, түүхэй эд, материал болон хүдэлмэриин хүсые зүбөөр алмахын түлөө тэмсэл мүн. Коллектив бүхэн гарза болон гээлтые усадхахын түлөө һайнаар, гүнзэгыгөөр оролдоо һаа, өөрынгөө предприятидашье, мүн бүхы республикынгаа ажахыда ехэ туһа хүргэжэ шадаха гэжэ би һананаб.

Капиталис дэлхэйдэ болодог, мүн мүнөө бүри ехээр хурсадажа байһан кризис болон һандаралые манай социалис түсэбтэ экономико мэдэдэггүй. Совет экономикын саашадаа бүри түргөөр хүгжэхын тула, тэрэнэй бэхижэхэ, ургахын тула совет хүнүүдэй материальна, культурна ажаһуудалые дээшэлүүлхэ бүхы юумээр манай орон хангагданхай. Манай нөөсэ, арга боломжо ехэ. Зүгөөр тэрэмнай хизааргүй бэшэ ха юм. Манай бүхы баялигууд гансашье мүнөөнэй үетэндэ бэшэ, харин вет хүнүүдэй ерээдүй тэндэ хэрэгтэй. Тиимэ рэһээ эдэ баялигуудай домжотойгоор гарга гамтайгаар, ашаг үрэ е гээр гаргашалха зори бигдана, түлишын, лай, цементын, хлоп үтэгжүүлгын, синтет материалай килограмм хэниие түрүү техно ёһоор социалис ашаг үрэ үгэхөөр хэр гээшэ манай зорилго но.

Мүн манай газарай, ү нөөсэ баялигуудта ан тайгаар, гамтайгаар ха эрилтэ бага бэшэ бина. Эндэ, Киргизид уулатай энэ газарта тарялангай газарай, дэ ами оруулдаг уһа гые һайнаар мэдэдэ ряалангай талмайе хэһэнэй, уһалһанай, жоруулга ехээр хэһэн зар тарялангаа, ма лаа һайнаар эрхилдэг һоной ашаар Киргизи дөө ажахын гаргадаг пр ци, 1913 онтой сасу 6,5 дахин ехэ болоо.

Бидэнэр үйлэдбэриин үрые гансашье шэнэ кын, ехэ мүнгэ зөөри һоной ашаар дээшэл ёһогүйбди, харин предприятинуудта зэбсэг түхеэрэлгэ эгээн ехэ продукци түйлаха ёһотойбди. доро шэнэ эд хэрэг дые түргөөр гаргахы продукциин шанар лүүлхын тула бүхы нүүд абтаха ёһотой. гүйгөөр ашаг үрэ дээш хэ асуудалые зүбөөр ши хын аргагүй. Энэ хада рондоо холбоотой ас нууд мүн.

Мүнөө манай орон хүсэл оролдолго түсэб бан жэлэй дүрбэдэхи даалгабаринуудые дүү дэ элсүүлэгдэнхэй. Киргизиин хүдэлмэриш ги, колхозно тарьяша теллигенци энэ бүгэд дай хэрэгтэ ехэ хү оруулха гэжэ бидэнэр нэбди.

Манай бүхы полит эмхидхэлэй хүдэлмэ вет экономико болон культурые саашадан жөөхэ, дэбжээхэ тала ти, правительствын бэ дэг бүхы хэмжээнүүд гол зорилгодо — ко общество байгуулга түрэлтэнэй түүхэдэхи һайн һайхан, үнэн зүб ство байгуулгада алба Тиимэ дээрэһээ энэ уг гоёо бэелүүлхэдээ һан амжалта бүх гансашье бүхы ороной жээн, дээрэ түй амжалта бэшэ, республика, областьн он болон түс түс прияти бүхэнэй, ажал лектив бүхэнэй түйла жалта бүхэн манай дээдын уг зорилгые бэ гэдэ туһална. Энэ уг гын түлөө Маркс. Энэ үе сагһаа хойшо пр ска революционернүү сэ, мүнөө 57 жэлэй да совет арадые хараа шугамаар бата тайгаар хүтэлжэ коммунистнуудай манай агууехэ вождь Ленин энэ уг зо бэелүүлгын аша туһа гуулаа һэн.

Энэ ушар совет ажалые зоригжуул дүй тээшэ бата най гаар хараха, манай уг зорилгые мэдэрэ боломжо манай хүнүү гоно.

Капиталай хуули дай зонхилдог иимэ юумэн байдаггүй общественые жагсаа дүүлжэ байдаг иимэ рилгонуудай үгы бай хэй дээрэ иимэ дэдэггүй. Тэдэнэй микын хүгжэлтэ, техническэ револю лалтанууд удха гээдэг гэжэ буржуа рим ажал ябуулаг дэрхэ баатай болод гэхэдэ, хүнүүд тии шаа зоригжохо уг гүй юм.

1974 он капитал хэйдэ шэнэ ехэ б нүүдые асараа. Тии нөө боложо байһан жээтэй, хурса зүри капиталис оронуудай бэрилхы бүлэгүүд ень ехээр зобооно. А үнэгүйгөөр худал үгырһэн фирмэнүү нууд олошорно, ху гүйдэлгэ дахинаа но. Мүнгэнэй үнэгүй ябадал мүнөө ганса номикодо бэшэ, жуазна обществын ческэ байгуулалт аюулынь болонхой дэрэгдээ. Мүнгэн бололгые буржуаз политэкономигууд ческа ургалтын сэл гэжэ һаяхан лэ һэн. Удаан сагай боложо байһан кри тализмын мүнгэн сова гурим эбдэхэ уласхоорондын гуримые буруутуул капиталис дэлхэй дын худалдаа мүн экономическа рилсаануудые хан тэй юм. Һүүлэй талис оронуудые шухала түүхэй эд хоолой зүйлөөр таһалдана. Ажах хэрэг юрэнхыдөө байна.

(Түгэсхэл 3-дахи нюур

АРАДУУДАЙ ХАНИ БАРИСААНАЙ ЛЕНИНСКЭ ТУГ ДОРО

(Түгэсэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурнуудта).

лэлтэйгээр ябуулжашье шадахагүй. Энэ хадаа капитализмын юрэнхы кризисэй ёһоор боложо байһан үйлэ ушар гээшэ.

Политикада, экономикодо ушарһан мухардалга, зүрилдөөнүүд хадаа хүнэй гараар эдэ бэрхэшээлнүүдһээ гараха гэһэн һэдэлгэ заатагүй үүдхэдэг юм. Эдэ бүгэдэ хадаа уласхоорондын хани харилсаае хүгжөөхэ, амгалан тайбан байха бата бэхи үндэһэ һуури табихын тула гүрэнүүдэй хүсэл оролдолгые нэгэдүүлхэ гэһэн хүн түрэлтэнэй урда табигдаһан зорилгые хүнгэдхэнэгүй ха юм даа.

Тиибэшье эб найрамдал байгуулха замда хүн түрэлтэнэй урда хэды ехэ бэрхэшээлэй байгаашье һаа, уласхоорондын оршон байдал бүхы дээрээ эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй аша туһада, дайн сэрэгэй тала баригшадай бэшэ, харин хүн түрэлтэнэй ерээдүйн амгалан тайбан байдалай аша туһада хүгжэнэ. Дэлхэйн хоёр байгуулалтын хүсэнүүдэй хоорондохи тэнсүүри социализмын аша туһада хубилжа байһаар.

Уласхоорондын оршон байдал дэлхэйн социалис байгуулалтын, дэбжэлтын, демократиин, национальна сүлөөрэлгын бүхы хүсэнүүдэй нүлөөн доро хүгжэнэ. Энээнэй гэршэ гэбэл, түгшүүрилтэ байдалай һуларалга мүн. Энэ ушар уласхоорондын оршон байдалай хүгжэлтын шиидхэхы шэнжэ шанар болонхой.

Социалис оронууд арадайнгаа ажахые хурдан түргэнөөр хүгжөөнэ. Арадай ажахы—манай хүсэ шадалай, дэлхэй дээрэ боложо байһан ушар хэрэгүүдэй ябасада нүлөөлхэ үндэһэ һуури мүн. Бүхы талын хани харилсаан, социалис ёһоной экономическа хамжан ажаллалга энэ талаар бүри ехэ үүргэ дүүргэнэ. Социалис ёһоной экономическа энэ хамжан ажаллалга хамтын удаан сагай түсэбэй ёһоор бэелүүлэгдэнэ.

Советскэ Союз аха дүү социалис оронуудтай суг хамта социализмын хүсэ жагсааха, национальна талаараа сүлөөрхын түлөө, бэеэ даанхай байдалаа бэхижүүлхын түлөө, социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэжэ байһан арадуудые дэмжэхэ ленинскэ политикые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлнэ, саашадаашье бэелүүлхэ. Бидэнэр манай партиин XXIV съездын баталан абаһан Эб найрамдалай программые шууд сэхээр бэелүүлжэ байхабди. амгалан ёһоор зэргэ оршон байха гол ёһые хаа хаанагүй, ондо ондоо социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудай эшэ үндэһэн хүсэдөөр болгохын тула бүхы хүсөөрөө оролдохобди.

Манай партиин Центральна Комитедэй, тэрэнэй Политбюрогой, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Леонид Ильич Брежневэй гадаадын политикын талаар ябуулжа байһан ашаг үрэ ехэтэй хүдэлмэри тушаа совет арадта һайнаар мэдээсэгдэжэ байдаг. Уласхоорондын харилсаануудта һайн тээшээ шэглэһэн хубилалтануудай али нэгэн саг зуурын ушарһаа дулдыдахагүйнь тула парти, правительство хүсэл оролдолго гаргана. Энэ һайн хубилалтые батадхаха гээшэ манай зорилго болоно. Дэлхэй дээрэхи хүсэнүүдэй шэнэ тэнсүүриин эрхэ байдалда, бүмбэрсэг дэлхэйн ехэ хуби дээрэ социализмын хүсэдөөр байгуулагдаһан үе сагта энэ зорилго хэзээ хэзээнэйхиһээ шухала байхаһаа гадна, бэелүүлмээр зорилго болонхой.

Оршон байдалай түгшүүрилые һуларуулхын түлөө тэмсэлдэ Советскэ Союз, социалис хани барисаанай бүхы оронууд эдэбхитэйгээр оролсодог. Энэ талаар капиталис оронуудтай байгуулһан харилсаагаа һайжаруулха, үргэдхэхэ зуураа, бидэнэр эдэ оронуудай политическэ ажал ябуулагшад, правительстванууд бодомжотой, харюусалгатай байха, юумые зүбөөр ойлгодог байха гэжэ найданабди.

Зүгөөр манай политикын, эб найрамдалай, уласхоорондын аюулгүй байдалай түлөө манай тэмсэлэй гол ёһонууд тушаа али нэгэн арсалта хэхэ гэһэн бүхы һэдэлгэнүүдые бидэнэр шууд сэхээр буруушаанабди.

Түгшүүрилтэ байдалай һуларалгые бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы районуудта тарааха ябадал манай гадаадын политикын шухала зорилгонуудай нэгэн гэжэ харанабди. Иимэ байдал Азида тогтоохо гээшэ Европын хиһоо бэрхэшээлтэй юм гэһэн һанамжа Азиин гүрэнүүдэй зарим түлөөлэгшэдэй зүгһөө гарадаг. Теэд хэдыхэн жэлэй урда тээ Европодохи оршон байдал аюултай хэмжээндээ хүрөөд байгаа һэмнай. Тиимэл байгаашье һаань, социалис оронуудай хүсэл оролдолгын ашаар, тэрэшэлэн Франциин, Германиин Федеративна Республикын, Баруун Европын бусад гүрэнүүдэй бодомжотой политикын ашаар Европодохи оршон байдалые һайжаруулха арга боломжо олдоо һэн. Эндэ эб найрамдал бэхижүүлгын, гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудые хүгжөөлгын аша туһада ехэ хубилалта болоо.

Арадууд Азида бата бэхи эб найрамдал туйлажа шадаха гү — энэ асуудал тэмсэлэй ашаар, эб найрамдалда дуратай бүхы гүрэнүүдэй, бүхы арадуудай хүсэл оролдолгоёо нэгэдүүлгын ашаар шиидхэгдэхэ асуудал мүн.

Ази түбиин бүхы арадуудай гол эрилтыень хараһан, удаан сагай, бэе бэедээ ашатай туһатай эб найрамдалай программа энэ зорилгые шиидхэлгэдэ туһалха һэн гэжэ бидэнэр тоолонобди. Азида хамтын аюулгүй байдалай гурим тогтоолго энэ программын үндэһэ һуури боложо үгэхэ байгаа. Иимэ гурим зохёолгодо Азиин бүхы оронууд адли тэгшэ эрхэтэйгээр хубитаяа оруулжа шадаха һэн. Азидахи аюулгүй байдалай хамтын ерээдүйн гурим хадаа бэеэ даанхай гүрэнүүдэй ашатай туһатай харилсаануудай, бата бэхи эб найрамдалай зэбсэг гэжэ Советскэ Союз харана. Эдэ гүрэнүүд адли тэгшэ эрхэтэй, адли тэгшэ уялгатай байха ёһотой. Азида энэ зорилгые шиидхэхэ сагай ерэһэн ушарай үнэмшэсэтэй гэршэ гэбэл, Азиин оронуудай арадуудай дунда хамтын аюулгүй гурим байгуулха гэһэн бодомжо бүри ехээр һайшаагдадаг болонхой. Гүрэнүүдэй хилэ дээрэ тэниглэн, амгалан тайбан оршон байдалай байхые арадууд хүсэнэ.

Манай Киргизиин Совет Социалис Республикын хилэтэй Хитадай хилэ зэргэлдэг юм. Совет-хитад харилсаануудай байдал эндэ сэхэ харагдадаг.

Хитадтай зэргэлдэг манай бүхы хилэ болбол амгалан тайбан байдалай хилэ, совет болон хитад арадуудай хүршэ ёһоной харилсаанай, хани барисаанай хилэ байг гэжэ бидэнэр бүхы хүсэ шадалаараа оролдонобди. Энэ ушар хадаа хоёр арадуудай аша туһада, Азидахи, мүн бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалай, дэбжэлтын эрилтэдэ харюусаха байгаа. Тиимэһээ Хитадай Арадай Республикатай таатай зохид харилсаа дахинаа пэргээхэ хэрэг — манай саг үргэлжын, али нэгэн саг зуурын ушарһаа хубилхагүй хараа шугам мүн. Хитадтай элдэб талын хани харилсаа хүгжөөхые бидэнэр оролдообди, оролдонобди. Хэрбээ совет-хитад харилсаануудые гуримшуулха хэрэгтэ мүнөө болотор урагшаа дабшалта туйлагдаагүй гээшэ һаа, энээнэй түлөө харюусалга Пекинэй хүтэлбэридэ даалгагдана. Пекинэй хүтэлбэри Советскэ Союзда харша байһан ябадалаараа эгээн хархис, империалис хүсэнүүдтэй нэгэн адли боложо, социализмын, эб найрамдалай хэрэгтэ хохидол үзүүлхые хаа хаанагүй һэдэнэ. Зүгөөр иимэ байдал хэзээ нэгэтэ хубилха, тиигэжэ Хитадай Арадай Республика, тэрэнэй арадай зориг хүсэлөөр социалис оронуудай хамтын зэргэдэ эб найрамдалай, дэбжэлтын замаар хүгжэхэ гэжэ бидэнэр этигэнэбди.

Манай гадаадын ленинскэ политика бүхы совет арадай зүгһөө бүрин дэмжэгдэнэ, һайшаагдана. Тэрэнэй амжалтын ашаар манай арад амгалан тайбанаар ажалаа хэхэ, уласхоорондын бүри һайн оршон байдалда коммунизм байгуулха арга боломжотой юм. Амгалан байдалай, уласхоорондын үргэн хани харилсаанай аша туһые совет арадай хэрэглэхын тула партиин Центральна Комитет, Советскэ правительство саашадаашье бүхы хүсөөрөө оролдохо юм. Энээниие манай арад туйлахаһаа гадна, шанга тэмсэлэй ашаар иимэ эрхэтэй болоһон юм.

Хүндэтэ нүхэд!

Манай ороной арадуудай хани барисаан, аха дүү хани харилсаан манай Совет гүрэнэй хүсэ шадалай дундаршагүй эшэ үндэһэн мүн. Гадна коммунис уг зорилгоёо бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ туйлаха манай илалтын шиидхэхы эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэн мүн. Коммунис уг зорилго бэелүүлхэ хэрэгтэ Агуухэ Октябриин социалис революци эхи табиһан юм.

Аха дүү киргиз арадай гайхамшагта һайндэртэ манай бүхы союзна республиканууд, манай Эхэ ороной түб хото Москва, Ленинград хотб түлөөлэгшэдөө эльгээгээ. Эндэ Тантай суг хамта байлсажа, Киргизиин Совет Социалис Республикын, Киргизиин коммунис партиин 50 жэлэй ойе ородууд, украинецууд, белоруссууд, узбегүүд, казагууд, грузинууд, азербайджанууд, литовецууд, молдаванууд, латышуud, таджигууд, армянууд, туркменүүд, эстонецууд, мүн бусад олон национальностьнуудай түлөөлэгшэд баяр ёһололой оршон байдалда тэмдэглэжэ байна. Манай орон дотор ажаһуудаг бүхы арадууд Киргизиин ажалшадые халуунаар амаршална, аха дүү республикын арадай ажахые, соёл культурые хүгжөөлгэдэ шэнэ ехэ амжалта туйлахыетнай хүсэнэ. Киргиз арадай ажабайдалай бүри һонирхолтой, баян дэлгэр болохыень, таанадай городууд болон хүдөө тосхонуудай болбосон түхэлтэй, гоё һайхан болохые, социализмын, манай ороной арадуудай хани барисаанай наран доро Киргизиин һалбаран мандахые бидэ бүгэдэн халуун сэдьхэлһээ хүсэнэбди. Коммунис байгуулалтын бүгэдэ арадай хэрэгтэ Киргизиин ажалшадай оруулжа байһан хубитые Эхэ оромнай үндэрөөр сэгнэнэ.

Танай республикые дүрбэдэхи орденоор— Октябриин Революциин орденоор шагнаха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ соносхохыемни зүбшөөгыт.

(Октябриин Революциин орденоор Киргизиин ССР-ые шагнаха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые нүхэр А. Н. Косыгин уншаад, баяр ёһололой суглаанда хабаадагшадай үни удаан болоһон альга ташалган доро республикын тугта орденые зүүлгэнэ).

Хүндэтэ нүхэд!

Киргизиин хүдэлмэришэн ангиие, колхозно таряашадые, интеллигенциие, бүхы ажалшадые үндэр шагналтайнь дашарамдуулан, манай партиин Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Советскэ правительствын үмэнэһөө үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб.

Мүн баяр ёһололой суглаанда хабаадагшадые, Киргизиин бүхы ажалшадые Агуухэ Октябриин Социалис революциин 57 жэлэй ойн һайндэрөөр амаршалхыемни зүбшөөгыт.

Киргизиин Совет Социалис Республика мандаха болтогой!

Киргизиин алдарта Коммунис парти мандаха болтогой!

Совет Социалис Республикануудай эбдэршэгүй Союз бэхижэг, һалбаран мандаг лэ!

Советскэ Союзай Коммунис парти мандаха болтогой! Тэрэнэй хүтэлбэри доро совет арад коммунизмын илалта тээшэ урагшаа бата найдамтайгаар дабшана!

(Нүхэр А. Н. Косыгинай үгэ альга ташалгаар олон дахин угтагдаа).

Нүхэр Т. У. УСУБАЛИЕВАЙ элидхэлһээ

Октябрь бодото эрхэ сүлөө, зол жаргал олгожо үгөө юм. Киргиз арадай зохёохы хүсэ, бэлигые олон зуун жэлэй туршада хабшажа байһан шүдэр тушаае тэрэ мүнхаг байдалһаа мулталан гаргаад, национальна һэргэлтын замда оруулжа, Совет гүрэн түрые байгуулха арга боломжо олгоһон байна.

Революционно тулалдаануудай үе шатын ерэхэдэ, агуухэ ород арадтай хамта байлан ушар киргиз арадай зол жаргал юм. Хүн түрэлтэнэй сэсэн мэргэн ухаатан, пролетариадай агуухэ революционер Владимир Ильич Лениние ород арад дэлхэйдэ үгөө. Владимир Ильич Ленин ажалшадай эгээн түрүү, революционно эмхи — Коммунис парти байгуулжа хүмүүжүүлээ.

Элидхэлшэ саашань национальна асуудалаар Ленинэй һургаалай удха шанар тухай, Дунда Азида дэлгэрһэн революционно хүдэлөөнэй түүхэ тухай, урдань тус хизаарай политическэ, экономическа болон соёл культурын талаар бутаранги таһаранхай байһаниие усадхаһан тухай, мүн Совет засагай жэлнүүдтэ киргиз арадай туйлаһан айхабтар ехэ амжалтанууд тухай хэлэбэ.

Түүхын хэмжүүрээр 50 жэл гээшэ богонихон болзор мүн гэжэ Т. У. Усубалиев үргэлжэлүүлэн хэлэнэ. Теэд харыт, эдэ жэлнүүдэй туршада республикын ажалшад ямар ехэ юумэ бүтээгээ, туйлаа гээшэб. Аха дүү бусад республикын экономикотой амидаралта олон холбоотой мүнөөнэй Киргизстанай экономиконь үнэхөөрөө индустриальна шэнжэ шанартай болоо.

1924 онойхитой сасуулбал, республика дотор промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 1973 ондо 356 дахин ехэ болоо. Мүнөө манай промышленность үйлэдбэриин айхабтар шухала хэрэгсэлнүүдые болон арадай хэрэглэлэй эд бараануудые бүтээдэг зуу гаран һалбаритай юм. Тэрэ ниитын бүхы продуктын 57 процент шахууень бүтээжэ, национальна доходой хахадынь шахуу үгэнэ.

Киргизстанай газар дайдын айхабтар ехэ баялигууд, тэрэнэй гол мүрэнүүдэй түгэс хүсэниинь Совет гүрэнэй аша туһада зорюулагданхай. Революциин урда тээхи бүхы Россида гаргагдадаг байһан электроэнергиһээ хоёр дахин шахуу ехэ электрын элшэ хүсэн мүнөө республика дотор үйлэдбэрилэгдэнэ.

Капитальна барилгада айхабтар ехэ амжалтанууд туйлагданхай. Энэ шухала һалбари индустриальна үндэһэн һууритай болонхой.

Гурбан жэлэй туршада республикын промышленность үйлэдбэриин хэмжээгээрьше, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талааршье табан жэлэй даалгабаринуудые үлүүлэн дүүргэбэ.

Мүн табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлэй социалис уялга болон түсэбые дүүргэлгэдэ амжалтанууд туйлагданхай.

Хүдэлмэришэн ангиие, инженерно-техническэ хүдэлмэришэдэй томо отрядые байгуулһан ушар киргиз арадай айхабтар ехэ туйлалтань мүн. Аха дүү арадууд энэ талаар бидэндэ ехэ туһаламжа үзүүлээ юм. 1924 ондо Киргизидэ 17 мянган хүдэлмэришэд бии байгаа. Харин мүнөө Киргизстанай хүдэлмэришэн анги 600 мянга гаран хүнһөө бүридэжэ байна. 40—50 жэлэй урда тээхэнэл нүүдэл байдалтай байһан арадай хүбүүд, басагад мүнөө бусад үндэһэ яһатанай ажалшадтай ээм мүрөө нэгэдэн, дэлхэй дээрэ эгээ һайн сурьма хайлуулна, айхабтар нарин орёо, физическэ приборнууд болон автоматическа лининүүдые байгуулна, автомобильнуудые хабсарна, станогууд болон бусад орёо машинануудые бүтээнэ, нефть, нүүрһэ, шухаг металлнуудые малтан абана.

Киргизиин хүдөө ажахыда хэгдэһэн үндэһэн шухала хубилалтанууд Коммунис партиин, Совет гүрэнэй агуухэ габьяань мүн гэжэ Т. У. Усубалиев тэмдэглэбэ. Малша киргиз олониитые һууришаһан байдалтай болгохо гэһэн орёо, хэсүү асуудал амжалтатайгаар шиидхэгдээ һэн.

Социализм киргиз таряашадай ажалай шэнжэ шанарые үндэһөөрнь хубилгаа. Революциин урда тээ газар элдүүрилдэг киргизэй гол зэбсэгүүдынь гэхэдэ, омач, китмень болон хадуур байһан юм. Харин мүнөө манай хүдөө ажахы бата бэхи техническэ үндэһэ һууритай болонхой. Колхоз, совхозуудай тариалангууд дээрэ 25 мянга гаран трактор, элдэб янзын 8 мянган комбайн, 16 мянга гаран ашаанай автомобиль, мүн хүдөө ажахын элдэб олон янзын машинанууд ажаллана. Мүнөөнэй колхоз, совхозууд олон һалбаритай томо ажахынууд болонхой.

Уһалууриин хүдэлмэри гээшэ шухала социальна болон экономическа удха шанартай юм гэжэ Владимир Ильич Ленин зааһан юм. Тиин үнгэрһэн үе соо айхабтар ехэ хэмжээнэй уһалууриин хүдэлмэри хэгдэжэ, имагтал энээнэй ашаар Киргизстан ехээр хүгжэнги газар ажалтай хизаарнуудай нэгэн болоһон байна. Хооһон губи байһан олон зуу мянган гектарнууд үрэжэлтэ нуганууд, гоё һайхан сэсэрлигүүд болгогдонхой. Илангаяа КПСС-эй ЦК-гай майн (1966 он) Пленумэй һүүлээр уһанай ажахы илангаяа ехээр хүгжөөгдөө юм. Тус Пленум КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй үүсхэлээр газар шанаржуулан һайжаруулха үргэн ехэ программа хараалһан байгаа. Тэрээнһээ хойшо үнгэрһэн саг соо уһалууриин хэрэгтэ 450 гаран миллион түхэриг гаргашалагдаа, уһанай ажахын томо барилганууд бодхоогдоо.

Республикын хүдөө ажахын гол һалбаринь мал ажал болоно. Ниитын малай тоо толгой ехээр олошороо, тэрэнэй ашаг шэмэ дээшэлээ. Жэшээнь, хонидой тоо толгой 1913 ондо 2 миллион байһанаа, 1974 ондо 9,6 миллиондо хүрэһэн байна, Нооһо абалгаар республикамнай орон доторoo түрүүшын һууринуудай нэгые эзэлнэ.

Юһэдэхи табан жэлдэшье хүдөө ажахын үйлэдбэри амжалтатайгаар хүгжөөгдэнэ гэжэ бидэнэр баяртайгаар тэмдэглэнэбди.

Урда жэлэйхидэл адли энэ жэлдэшье хлопогой, тамхинай, овощ болон бусад ургамалнуудай һайн ургаса абтаа. Гүрэндэ тариа, хлопок, овощ, хартаабха, виноград болон газар ажалай бусад продуктнуудые худалдаха талаар социалис уялганууд дүүргэгдэбэ. Мяхан, һүн, үндэгэн нёдондонойхидо орходоо ехээр бэлэдхэгдээ.

Газар ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха талаар социалис уялгануудаа дүүргэһэнтэйнь дашарамдуулан, республикын ажалшадые КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй хэһэн амаршалга соо хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, арадай интеллигенциин, Киргизстанай бүхы ажалшадай шэн габьяата ажалай үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэндэнь хизаарлашагүй ехээр баярлажа байнабди.

Энэ хадаа ажалша хүнүүдтэ ленинскэ ёһоор анхарал, оролдолго гаргагдадагай үшөө нэгэ эли тодо гэршэ боложо, хүнүүдэй урма зоригые бадаруулан, эршэ хүсыень шангадхана. Тиин энэ ехэ анхаралдань харюу болгон, республикын арадай ажахые хүгжөөлгэдэ шэнэ амжалтануудые туйлахын тулада эршэ хүсэеэ гамнахагүйбди гэжэ ленинскэ Центральна Комитедые, тэрэнэй Политбюрое, нүхэр Л. И. Брежневые өөрыень, мүн түрэл Совет правительстваяа найдуулнабди.

Соёлой хубисхал манай арад зондо айхабтар һайн үрэ дүнтэй байгаа гэжэ элидхэлшэ үргэлжэлүүлэн хэлэнэ. Аха дүү арадуудай туһаламжаар, коммунис партиин хүтэлбэри доро манда үнэхөөрөө асари ехэ хүдэлмэри хэгдээ.

Үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадалые усадхалга соёлой хубисхалай түрүүшын эгээн шухала шатануудай нэгэн болоһон байгаа. Октябриин революциин урда тээ киргизүүд бултаа шахуу үзэг бэшэг мэдэхэгүй байһан юм. Тиин парти, правительство киргиз арадые гэгээрүүлхын тулада бүхы шухала эрхэ нүхэсэл бии болгожо, өөрын национальна үзэг бэшэгтэй болоходонь, тэрээндэ туһалаа.

Мүнөө үедэ Киргизстанай арадай ажахыда дээдэ, тусхай дунда эрдэмтэй 188 мянга гаран мэргэжэлтэд ажаллана. Ондоогоор хэлэхэдээ, мүнөө республика дотор революциин урда тээ бүхы Россида бии байһан мэргэжэлтэдтэй тоогоороо адли мэргэжэлтэд хүдэлнэ гээшэ.

Киргизэй социалис национальна соёл культура хадаа бүхы совет социалис культурын таһаршагүй нэгэ хубинь байжа, бүхы арадуудай байгуулжа байгаа оюун ухаанай баялигууд дотор багтана.

Киргиз эхэнэрые богоолшолгоһоо сүлөөлһэн ябадал социализмын ехэ туйлалта болоо. Мүнөө хаа хаанагүй — промышленностьда болон хүдөө ажахын үйлэдбэридэ, гэгээрэлдэ, элүүрые хамгаалгада, эрдэм ухаан болон соёл культурада, ниитэ политическэ ажабайдалда Киргизстанай эхэнэрнүүд тон эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Манай городууд, хүдэлмэришэнэй тосхон болон һууринуудай түхэл шарай хубилна гэжэ элидхэлшэ саашань тэмдэглэбэ. Урдань олон зуун жэлдэ байһан шабар гэрнүүдэй, дувалнуудай орондо болбосон түхэлэй мүнөө үеын гэрнүүд баригдана. 50 жэлэй туршада 28 миллион шахуу дүрбэлжэн метр талмайтай гэрнүүд баригдаа. Городской түхэлтэй тосхонуудһаа түсэблэлгөөрөө, барилгаараа, болбосон байдалаараа ехэ илгаагүй шэнэ һууринууд бии болонхой. 1970 оной сентябрьда манай республикада ерэхэ үедөө КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев манай хүдөө тосхонууд тухай һайшаан хэлэһэн байна. Бидэнэр энэ сэгнэлтээрнь омогорхожо, хүдөөдэхи һуурин, тосхонуудаа бүри һайн болгохын тулада бүхы шадалаараа оролдохобди.

Киргиз арад соел засагай жэлнүүдтэ гансал экономико болон соел культурые хүгжөөхэ талаар гайхамшаг амжалтануудые туйлаа бэшэ. Айхабтар ехэ социальна туйлалтань хадаа киргиз яһатанай өөрынгөө олон зуун жэлэй түүхэдэ түрүүшынхиеэ наци боложо бүрилдэһэн, социалис наци, нэгэ уг зорилгоор, марксизм-ленинизм гэжэ нэгэн үзэл сурталаар нэгэдэн жагсаһан интернационалистнуудай наци боложо бүридэлдэһэн ушар болоно.

Хүнүүдэй түүхэдэхи шэнэ нэгэдэлэй — агуухэ совет арадай таһаршагүй нэгэ хубинь байһандаа киргиз арад омогорходог. Киргиз арад бүхы совет арадтал адли совет хүнэй ниитэ национальна омогорхолые эгээн хүндэтэйдэ тоолодог. Советүүдэй ороной арадуудай агуухэ аха дүүгэй хани барисаан, совет патриотизм болон социалис интернационализм хадаа Советскэ Союзай хүсэ шадалай эшэ үндэһэн мүн.

Киргизэй Совет Социалис Республикын бии болон тогтонижожо, һалбаран хүгжэлгэ Киргизиин Коммунис партиин түүхэтэй, тэрэнэй олон талата политическэ болон эмхидхэлэй ажал ябуулгатай таһаршагүй холбоотой гэжэ Т. У. Усубалиев онсолон тэмдэглэбэ. Киргизиин Коммунис парти үзэл суртлай талаар хатуужанги, эмхидхэлэй талаар нэгэн, Ленинскэ Центральна Комитедые тойрон нягтаар жагсанхай 50 жэлэйнгээ ойе угтаба.

Ленинскэ интернациональна политикын ашаар, КПСС-эй, тэрэнэй Центральна Комитедэй али бүхы талаар бодото туһаламжа үзүүлһэнэй ашаар Киргизиин компарти бии болоо, бэхижээ, хүгжөө гэжэ республикын коммунистнууд баяр баясхалантайгаар мэдэрнэ. Интернационализмые өөрынгөө политикын, үдэр бүриингөө ажал ябуулгын үндэһэ болгохо тумаа Киргизиин Компарти улам хүсэтэй болоһон байна.

Ленинскэ Центральна Комитедые тойрон нягтаар жагсан, Киргизиин Коммунис парти манай Эхэ ороной хүсэ шадалые саашадань бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэ республикын ажалшадые бата найдамтайгаар хүтэлнэ.

Саашадаашье өөрынгөө зэргэнүүдэй дайшалхы шадабариие хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлжэ, ленинскэ Центральна Комитедтэ, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй, тэрэнэй Политбюродо эгэршэгүй үнэн сэхээр партиин хэраалһан түсэбүүдые бэелүүлхын түлөө саашадаашье тэмсэхэбди гэжэ Киргизстанай коммунистнууд мүнөөдэр баяр баясхалантайгаар тангарина.

Ябажа гараһан замайнгаа дүн сорсолхо зуураа, бии байһан дутуу дунданууд тухай, ашаглагдаагүй ехэ арга боломжонууд тухай мартаха ёһогүйбди. Ушар иимэһээ үйлэдбэри доторхи арга боломжонуудые нэтэрүүгээр бэдэрэн олохо, хүдэлмэриин шанарые дээшэлүүлхэ, тиигэжэ арадай ажахые хүгжөөлгэдэ шэнэ амжалтануудые туйлаха ёһотойбди.

Киргизиин ажалшад коммунизмын илалтын түлөө совет арадуудай тэмсэлдэ өөрынгөө хубита саашадаашье оруулха гэжэ элидхэлшэ үгынгөө түгэсхэлдэ КПСС-эй ленинскэ Центральна Комитедые, тэрэнэй Политбюрое, нүхэр Л. И. Брежневые өөрыень найдуулба.

* * *

Россин Федерациин, Москвагай, Украинын ССР-эй, Ленинградай, Белоруссиин ССР-эй, Узбегэй ССР-эй Казахай ССР-эй, Грузиин ССР-эй, Азербайджанай ССР-эй, Литовско ССР-эй, Молдавиин ССР-эй, Латвиин ССР-эй, Таджигай ССР-эй, Армянай ССР-эй, Туркменэй ССР-эй, Эстонско ССР-эй делегацинуудай, мүн Кронштадт гэжэ далайн сэрэгэй подшефнэ крепостиин делегациин хүтэлбэрилэгшэд, Дунда Азиин сэрэгэй округой сэрэгшэдые командалагша Киргизиин ССР-эй ажалшадые 50 жэлэйнь ойгоор, мүн үндэр дээдэ шанда хүртэһэнтэйнь дашарамдуулан, үнэн зүрхэнһөө амаршалаа.

Баярай заседанида хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ зорюулһан амаршалгын бэшэг айхабтар ехэ дэбжэлтын оршон байдалда баталан абаба.

Киргизэй ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. С. Суюмбаев түгэсхэлэй үгэ хэлээ.

Киргизиин Компартиин Центральна Комитет, Киргизэй ССР-эй Верховно Соведэй Президиум болон республикын Министрнүүдэй Совет Киргизэй ССР-эй болон Киргизиин Компартиин байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлдэ сайлалга ноябриин 3-да хээ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, Киргизиин Коммунис партиин болон правительствын хүтэлбэрилэгшэд, һайндэртэ ерэһэн делегациин толгойлогшонор, республикын арадай ажахын, соёл культурын түрүүшүүл энэ уулзалгада хабаадаа.

Киргизиин Компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Т. У. Усубалиев айлшадые амаршалаа.

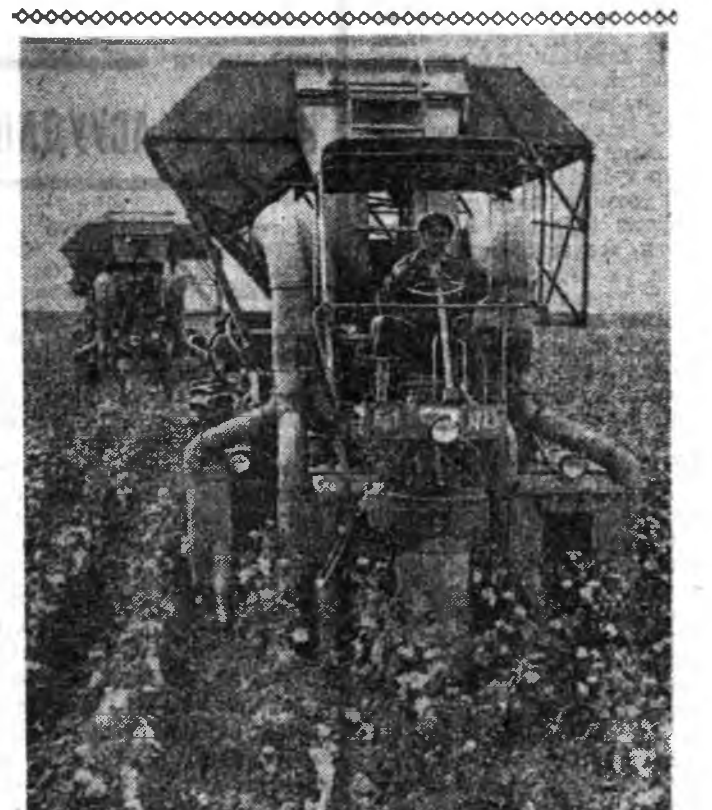
Уулзалгын үедэ нүхэр А. Н. Косыгин үгэ хэлэжэ, алдарта ойн һайндэрөөр, мүн ойртожо байгаа Агуухэ Октябриин социалис революциин 57 жэлэй ойн һайндэрөөр Киргизиин коммунистнуудые республика бүхы ажалшадые амаршалжа, коммунис общество байгуулгада шэнэ амжалтануудые туйлахыень киргиз арадта хүсэбэ.

РЕСПУБЛИКЫН АЙМАГУУДАЙ ГҮРЭНДЭ МЯХА, ҺҮ, ҮНДЭГЭ, НООҺО ТУШААХА ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБӨӨ ДҮҮРГЭЖЭ БАЙҺАН ТУХАЙ

1974 оной ноябриин 1-нэй мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр).

Аймагууд	мяхан	һүн	үндэгэн	ноохон
Баргажанай	78	99	100	100,4
Баунтын	80	92	—	—
Бэшүүрэй	75	92	126	99,9
Зэдын	84	105	91	107
Яруунын	83	103	—	110
Загарайн	72	96	199	108
Захааминай	87	99	—	106
Кабанскын	80	102	99,4	—
Хэжэнгын	70	96	—	112
Хурамхаанай	77	101	—	107
Хиагтын	73	93	108	108
Мухар-Шэбэрэй	72	97	102	105
Ахын	99,2	115	—	116
Прибайкалиин	79	95	—	—
Хойто-Байгалай	63	128	—	—
Сэлэнгын	86	89	—	106
Түнхэнэй	74	103	—	110
Улаан-Үдын	74	95	85	108
Хоринн	82	102	94	107
Республика бүхыдөө:	79	98	87	107

АЗЕРБАЙДЖАНДА 430 мянган тонно «сагаан алта» абахын түлөө тэмсэлэй шиидхэхы шата түлэг дундаа. Энэ жэлдэ ургасын хахад шахуунь машинануудаар суглуулагдаха.

Джалилабадска районой «Москва» колхозой полинууд дээрэ дүрбэн рядтай 18 комбайн хүдэлнэ. Тус ажахы 2100 тонно хлопок гүрэнэй пунктнуудта тушааха юм. Тиихэдээ табан жэлэйнгээ даабари дүүргэхэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: оньһон аргаар хлопок хуряалга. Байрам Агаев түрүүшын машина жолоодоно.

ТАСС-ай фотохронико.

Уласхоорондын шэнжэлэл

ХАРИЛСАА ХОЛБООНОЙ ШЭНЭ ШАТА

ФРГ-гэй канцлер Г. Шмидт гадаадынгаа хэрэгүүдэй министр Г.-Д. Геншертэй хамта албанай хэрэгээр октябриин 28-һаа 31 хүрэтэр Советскэ Союзда байба.

Г. Шмидтын Москва ерэхэһээ урид Москвада болохо хөөрэлдөөнүүдһээ тодорхой үрэ дүн гарахыень хүлеэһэнэй хэрэггүй, хоёр тала өөһэд өөһэдынгөө хүсэлэл тушаа дэлгэрэнгы мэдүүлгэнүүдые» хээд лэ дүүрэхэ гэхэ мэтээр бэшэһэн хэблэлэй органууд Баруун Германида олон байгаа. Эдэ бүхы багсаамжануудай буруу байһаниие бодото байдал элишэлэн харуулба. Хөөрэлдөөнүүдэй үедэ экономическа харилсаа холбоо саашадань хүгжөөхэ тухай хэлсээндэ 1978 онһоо 2000 он хүрэтэр ФРГ-дэ совет оронһоо байгаалиин 60 миллиард кубометр газ худалдаха ба газова промышленностьда хэрэгтэй ехэ диаметрэй сорго болон түхеэрэлгэ ФРГ-һээ худалдан абаха тухай гурбадахи хэлсээндэ, тэрэшэлэн ФРГ-гэй банкнуудай Советскэ Союзда 1,5 миллиард марка үгэхэ удаан болзоророй урьһаламжа тухай хэлсээндэ гар табилга хадаа Москвада абтаһан шиидхэбэринүүдэй тодорхой ба аша үрэтэй байһанай эли тодо гэршэ болоно.

Хоёр ороной хоорондохи харилсаа холбооной шэнэ шатада гараһыень баталагдаһан хэлсээнүүд гэршэлэн харуулна гээд мүнөө Баруун Германиин хэблэл тэмдэглэнэ. Хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ хэмжээтэй, удаан болзоророй хэлсээнүүд мүнөө баталагдана. ФРГ-гэй эзэд баяшуул алишье талада ашатай туһатай иимэ хэлсээнүүдые баталха дуратай байһан тухайгаа сэхэ мэдүүлнэ. «Манай промышленность Советскэ Союзтай худалдаа наймаа ба хамжалгаяа саашадань үргэдхэхын түлөө эрмэлзэнэ. Совет тала наймаанай хэрэгтэ найдамтай хани байһанаа үнинэй харуулаһхай, тэрээндэ этигэжэ болохо» гээд ФРГ-гэй делегациин бүридэлдэ ороһон, Баруун Германиин «Дойче банк аг» гэжэ тон томо банкын правлениин гэшүүн Ф. Кристианс мэдүүлээ.

Баруун Германиин хэлсээнүүдэй үрэ дүнгүүд хоёр ороной хоорондохи харилсаа холбоо һайжаруулха ябадалда һаад ушаруулхые оролдодог этэгээдүүдэй һанаашалгада үшөө нэгэ сохилто болложо үгөө гээд мүнөө гүйсэд үндэһэ баримтатайгаар хэлэхэдэ болохо. Гэбэшье, шахардуу байдалые һулаарулха ябадалда эсэргүүсэгшэд тэмсэлээ орхёо гэжэ хэлээ һаа, алдуу болохо ха. Уласхоорондын байдалые саашадань гуримшуулха хэрэгтэ һаад тойбо татахые оролдон, тэдэ этэгээдүүд үнн хада дүрбэн талын хэлсээгээр өөрынь түхэлдэ оруулагдаһан Баруун Берлин тухай асуудал дахин бодхоохые оролдоно. «Европын түбтэхи политическэ байдалые Баруун Берлинэй асуудалай огтолон һүүдэрлэхэеэ болихынь тула юун хэрэгтэйб гэхэдэ, баталагдаһан хэлсээнүүдые нягта наринаар сахиха шухала»—гээд Л. И. Брежнев октябриин 28-да Кремль соо болоһон обед дээрэ хэлэһэн үгэ соогоо тэмдэглээ һэн.

Политическэ, экономическа, научно-техническэ ба соёл культурын талаар Советскэ Союз ба Федеративнэ Республика хоёрой хоорондохи харилсаа холбоое үргэдхэлгэ ба гүнзэгырүүлгэ хадаа хоёр ороной арадуудай аша туһада гансал харюусана бэшэ, харин Европодохи эб найрамдалай ба шахардуу байдалые һулааруулха хэрэгтэ гол хараа шэглэл болоно гэжэ тоолодог ФРГ-гэй оршонхи эрхэтэд нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн хараа бодолые һайшаан дэмжэнэ.

АРАБУУДАЙ НЭГЭДЭЛ БЭХИЖЭНЭ

Үнгэрһэн неделидэ Рабадта болоһон араб оронуудай толгойлогшонорой зүблөөнэй үрэ дүн тайлбарилха зуураа, тус зүблөөн «бүтэмжэтэй ба бэе бэедээ этигэмжэтэй байлгын» оршон байдалда үнгэржэ, арабуудай нэгэдэлые бэхижүүлгэдэ ехэ алхам хэгдээ гээд араб хэблэл тэмдэглэнэ. Энэ зүблөө зарлаха ушар, тэрэнэй зүбшэхэ гол зүйл юун байгааб гэхэдэ, Палестинын асуудал ба нэн түрүүн Палестиные сүлөөлхэ организациин байдал ба үүргэ.

Палестиные сүлөөлхэ организациин (ООП) Палестинын араб арадай хуулита гансахан түлөөлэгшэ байха эрхые мэдэрхэһээ Иорданиин засагаархид олохон жэлэй туршада арсадаг байһан. 1967 ондо Израилиин эзэмдэһэн Иордан голой баруун эрьедэ ажаһуудаг палестинцүүд Иорданиин мэдэлэй, энэ голой баруун бэе Иорданиин королевствын правительствын нэгэ хуби мүн гэжэ Иорданиин правительство мүнөө болотор тоолодог байһан.

Палестиные сүлөөлхэ организациие (ООП) палестин арадай хуулита гансахан түлөөлэгшэ гэжэ мэдэрхэ тухай шиидхэбэри Рабадта болоһон зүблөөн дээрэ баталан абтаа. Израилиин эзэмдэлгэһээ сүлөөлэгдэхэ Палестинын газарай алишье хубида ООП национальна засагай органуудые байгуулаад, бүрин түгэс эрхээ бэелүүлхэдэнь болохо гэжэ зүблөөндэ хабаадагшад мэдэрһэн байна. Дүтын Зүүн зүгэй али нэгэ асуудалые аминдань абажа шиидхэхэ ямаршье түсэбые араб оронууд буруушааха гэжэ зүблөөн дээрэ тэмдэглэгдээ. Зүблөөндэ хабаадагшад 1967 ондо эзэмдэгдэһэн араб газар дээрэһээ Израилиин бүхы сэрэгүүдые сүм гаргаха, Палестинын араб арадта хуулита эрхэ сүлөөень олгохын түлөө оролдожо байһанаа мэдүүлээ.

Эдэ шиидхэбэринүүд Израилиин ба тэрэниие дэмжэдэг империалистнуудай һанаашалгада шанга сохилто болложо үгэбэ. Арабуудай хоорондоо үгээ ойлголсохогүй ябадал хадаа Израилиин эзэмдэлгые усадхахын түлөө. Дүтын Зүүн зүгтэ үнэн зүб бата найдамтай амгалан байдал тогтоохын түлөө арабуудай хүсэеэ нэгэдүүлгэдэнь өөһэдтэнь һаад хэхэ гэжэ империалистнууд тоолодог байгаа.

Гэхэтэй хамта, араб гүрэнүүдэй хоорондо экономическа харилсаа холбоо саашадань хүгжөөхэ, Африкын бэеэ даанхай оронуудтай тэдэнэй холбоо үргэдхэхэ тухай, тэрэшэлэн уласхоорондын нефтяной монополинуудай США-гай ударидалга доро арабуудта эсэргүү фронт байгуулха һэдэлгэдэ сохилто үгэхэ зорилготой хэмжээнүүдые абаха тухай шиидхэбэринүүд Рабадта баталан абтаһан байха юм.

Рабадта болоһон дээдэ тушаалтадай уулзалгаар араб оронуудай нэгэдэлэй улам бэхижэһэн ушар Дүтын Зүүн зүгэй асуудалаар Женевэдэ зарлагдаха ээлжээтэ конференци дээрэ нэгэ хараа бодолтой байха арга боломжо тэдэндэ олгоно. Рабадта үнгэргэгдэһэн зүблөөндэ хабаадагшадта Совет ороной хүтэлбэрилэгшэдэй эльгээһэн амаршалга соо тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, Женевэдэ зарлагдаха эбэй конференци Дүтын Зүүн зүгэй асуудалые бүхы талаһаань хаража үзэхэ эгээл таатай зохид хуралдаан болохо байна.

В. ИВАНОВ, А. СТУПАК.
(ТАСС).

УНШАГТЫ ҺОНИРХОХОЛ БАЙХАТ

ХОМОРОИ ШУБУУН

Эгээн хоморой шубуунай
гэн — сунсунсито Куб
байдаг юм.
Улаан-хүхэ-сагаан үдэ
энэ багахан шубуун ш
өөдөө 40 метр хүрэтэр үндэ
айхабтар түргөөр ниидэн
радаг байна. Мүн сэсэгэй
тараар хоол хэхын тулада
рэн дээрэ сэхэ буудаг
шалтай.
Сунсунсито хүнһөө огто
даггүй. Гэбэшье зоологу
мэдэрһэнэй ёһоор, Кубын
тадай түлөөлэгшэ болохо
шубууд шэнжэлэгдээгүй
һаар. Юундэб гэхэдэ, тэрэ
уурхайе нэгэшье эрдэмтэ
гүй юм.
Сунсунсито гол түлэб
нар-Дель-Рио, Орьенте про
цинуудта, мүн Пинос олтр
дээрэ дайралдадаг.

91-тэй АЛЬПИНИСТ

70 гаран наһатай 388
Японой эгээл үндэр
(2700 метр) Фудзиин ор
гараһан байна гээд ал
низмда дуратайшуулай
гай клуб мэдээсэнэ.
Токио хотодо һуурижа
Т. Ватанабэ альпинистнү
дундаһаа эгээл үндэр
тайнь (91-тэй) болоно.

ФУТБОЛ ХЭДЫ НАҺАТАЙБ?

Мүнөө үеын футболоор
түрүүшын мүрысөөн 1863
Англида болоһонинь мэдээ
Гэбэшье энэ наадан бүри
сагһаа эхитэй юм.
Манай ээрын урда
хоёр мянган жэлэй саана
тад орондо «хүлэй бү
гэдэг наадан олон зониие
нирхүүлдаг байһан. Импе
рай түшэмэлнүүд, илан
сэрэгэйхид энэ наадые бэе
хабад хүгжөөлгэдэ тү
гэжэ тоолодог байһан.
Манай ээрын VI зуун
футболдо дүтэрхы на
Япондо дэлгэрһэн гэдэг
залгамжалагша принц Т
Тэнно ехэ абьяастайгаар
дадаг байгаа ха. «Кэ
гэжэ нэрлэгдэһэн тиимэ
дан уданшьегүй Японой
гууртанай дунда үр
дэлгэрһэн байна. Мүнө
япон хоёр клубта «кэ
тоглодог юм.
Футболдо дүтэрхы на
дундада зуун жэлнүүдэй
Баруун Европодошье дэл
һэн гээд спортдо дуратай
мэдэнэ. Дундада зуун
«футболой» бии болоһон
хай адли һанамжын
һаань, эртэ урдын Римдэ
даргадаг байһан «харпас

АЛАС ДУРНЫН СУБ

Приморин
«Номгон океан»

АРХЕОЛОГУУДАЙ ОЛОШО

(ТАСС)

МОНГОЛ ОРОНДО

ИНДУСТРИИН ХҮГЖЭЛТЭ

Табадахи табан жэлэй үеэр (1971—1975 онууд) Монгол орондо индустриин ба ажахын 30 шахуу томо барилга ашаглалгада үгтөө. Тиигэһэнэй ашаар 1970 онойхиһоо гурбанай нэгэ хубяар ехэ промышленна продукци бүтээгдэһэн байна. Ороной үйлэдбэриин һалбаринуудай бүридэл улам һайжаруулагдана. Хэрбээ нэгэдэхи табан жэлэй үедэ хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленность булюу байгаа һаа, харин мүнөө түлишын-элшэ хүсэнэй ба ашагта малтамалай һалбаринууд, үнгэтэ металл абалга, тэрэшэлэн барилгын материалнуудые үйлэдбэрилгэ гол һуури эзэлдэг болоо.

1975 ОНОЙ ХЭМЖЭЭНДЭ ХҮРЭБЭ

Мал ажал — Монгол ороной хүдөө ажахын гол һалбари. Малайнь тоо толгой бүхы дээрээ 25 миллион болонхой. Теэд энэ хэм хэмжээндэ табан жэлэй эсэстэ (1975 ондо) хүрэхэ гэжэ түсэбөөр хараалагдаһан юм. Монголой малшад хүдөө ажахыгаа социалис ёһоор шэнэдхэһэнэй үндэһөөр ехэ амжалта туйлаа. СЭВ-эй талаар партнёрнуудай экономическа, научно-техническэ горитойхон туһаламжаар иимэ шэнэдхэлгэ бэелүүлэгдэнэ. Монгол орон дотор тэжээл бэлэдхэхэ тусхай мэргэжэлтэй болоһон юһэн ажахы, жэл бүри 130 мянган тонно тэжээл буйлуулан гаргаха комбикормын хорин завод, малай 20 мянга шахуу байра һүүлэй табан жэлэй туршада аха дүү оронуудай туһаламжатайгаар баригдаа. Азидахи тон томо биокомбинадай барилга дүүрэнхэй.

Монгол орон бусад хэдэн гүрэнүүдтэ мал ажалай продукци худалдадаг юм.

ШЭНЭ ГАЗАРАЙ ШЭНЭ ТОСХОНУУД

Монгол орон 15 жэлэй урда тээ шэнэ газар элдүүрилэн ашаглажа эхилээ һэн. Шэнэ газарай элдүүрилэгдэн ашаглагдажа байгаа нютагуудта хүдөө ажахын хэдэн арбаад шэнэ түбүүд эмхидхэгдээд, газар таряалан эрхилдэг мэргэжэлтэй болоожо байна. Шэнэ газарта шэнэ городууд, тосхонууд урган бодоно. Жэшээлхэдэ, Баян Үлгын аймагай баруун хубида Дэлюун гэжэ аятай зохид, шэнэ тосхон баригдажа байнхай. Эндэ һургуули, больница, клуб, гостиница ба аэродромтой байха. Шэнэ тосхоной хэрэгламжые хараада абажа, ойро шадархи мүрэнэй һабые тосхондо дүтэлүүлхэ зорилго табигдана. Түлишын асуудал шиидхэгдэнхэй. Дэлюунһээ 10 километртэ нүүрһэнэй уурхай олдоо.

ТРИКОТАЖНА ФАБРИКА

Улаан-Баатартахи трикотажна шэнэ фабрика ашаглалгада оруулагдаа. Мүнөө үеын, бүтээсэ ехэтэй түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаһан тус фабрика жэлдээ 600 мянган хэһэг хүрэтэр трикотажна зүйл гаргажа шадаха. Эндэ нютагай түүхэй эдүүд (тэмээнэй нооһон, ямаанай хөөбэр) хэрэглэгдэхэ байна. Шэнэ фабрика гоё һайхан, бүхэ гэгшын зүйлнүүдые олоор бүтээн гаргаха зорилго табина.

(АПН)

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

НАРҺАТЫН ДУНДА ҺУРГУУЛИДА

ИЛАЛТЫН ҮДЭРЫЕ УГТУУЛАН

Аймагай Куйбышевай нэрэмжэтэ дунда һургуулиин һурагшад совет арадай фашис Германиие болон империалис Японие илаһаар 30 жэлэй ойдо бэлэдхэнэ.

Пионернүүдэй байшанда «Илалтын салют» гэһэн удэшэ һаяхан үнгэргэгдэжэ, һургуулиин аха классуудай һурагшад олоороо хабаадалсаһан байна. Һүбэлгэн, ухаансар бэрхэ һурагшадай мүрысөө һургуулиин түүхын багша Е. Э. Жанчипова хүтэлбэрилһэн, һургуулиин комсомолшууд багшадаа туһалаа.

Нүхэр ёһоной амаршалгын үгэ андалдаһанай удаа, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай шатанууд, совет арадай Агууехэ Илалта, тэрэнэй баатаршалгада зорюулагдаһан арба нэгэ-нэгэн асуудал команда бүхэнэй урда табигдаһан байгаа.

Асуудал бүхэндэ тодо мэргэн, хурса харюу үгэжэ шадаһан 10-дахи «А» классай команда бултанһаа олон очко суглуулжа шадаа. Зүгөөр «1933 ондо Германида фашизм яагаад илалта туйлааб?», «Фашизм гээшэ юун бэ? гэһэн асуудалнуудта 10-дахи «Б» классай һурагшад зүб харюу үгэжэ, түрүүлээд ябаһан «А» классай командые очкогоороо хүсэбэ.

Конкурсын түгэсхэлдэ командын гэшүүд совет сэрэгшэд болон морягуудай хубсаһа үмдэнхэй, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үеын дуунуудые гүйсэдхэбэ. Эндэ 10-дахи «Б» классай команда булюу байжа, түрүү һуури эзэлбэ.

ЖЭЛЭЙ ДҮН ГАРГАГДАБА

Һургуулиин һурагшадай зунай амаралтын үедэ хэһэн ажалай дүн гаргагдаба. «Ургасын үдэртэ» зорюулагдаһан һайндэрэй жагсаал болложо, биологиин багша Т. С. Таршинаева элидхэл хээ.

Жэл бүри үнгэргэгдэдэг заншалта болоһон һайндэрые һургуулиин һуралсалай талые даагша В. Н. Лобоба нээһэн байгаа. Тус һургуулиин һурагшад — 2-дохи классһаа эхилээд 10-дахи класс хүрэтэр — Нарһатын совхозой үбһэ хуряалга дээрэ, огород болон һургуулиингаа участогууд дээрэ хүдэлөө.

Энэ үдэшэлэн зууһаа дээшэ һурагшад һургуулиин дирекциин зүгһөө баяр баясхалан, бэлэгүүдтэ хүртэһэн байха юм. Тэдэнэй дундаһаа хоёрдохи классай һурагша Л. Говоркова, 7-дохи, 8-дахи классуудһаа Б. Шойдонов, Н. Дандарова, 9-дэхи, 10-дахи классуудһаа Р-Х. Ширапова, Г. Батуева, Н. Тулгатуева болон бусадые нэрлэмээр. Нүгөөдэ заримашуулай нэрэнь һургуулиин Хүндэлэлэй дэбтэртэ бэшэгдээ.

Һүүлдэнь һурагшад айлшад, багшанартаа концерт харуулһан, ургасаар ямар эдеэ бэлдэжэ болохоб гэһэн конкурс үнгэргэһэн байна.

В. БАЙБОРОДИН.
Яруунын аймаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: республикымнай ниислэл хотын Соведүүдэй талмай.
Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

МҮНХЭ ДУРАСХААЛДАНЬ...

«Знамя Ленина» колхозой түб Хүшуун-Үзүүр тосхондо Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай фронт дээрэ баатар габьяа харуулжа, наһа бараһан нютагай хүбүүдтэ хүшөө һаяхан нээгдэбэ. Тэрэ ёһололдо нютагай хүн зон олоороо суглараа. Дайнда наһа бараһан сэрэгшэдэй түрэлхид, тэдэнэй үетэн нүхэд, энэ дайнда хабаадалсагшад, колхозой правлениин гэшүүд, аймагай сэрэгэй комиссариадай түлөөлэгшэд, нютагай комсомолшууд, һургуулиин һурагшад болон бусад эндэ байлсаба.

Пионернүүд хүндэлэлэй харуулда жагсажа, хүшөөгэй дэргэдэ веногууд табигдаа.

Хүшуун-Үзүүрэй сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Д. Д. Дамбаев тобшохон үгэ хэлээ. Тэрэнэй һүүлээр Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадагшад Б. Ө. Бальжинимаев, Б. Д. Дашинамжилов, Д. Г. Гармаев гэгшэд дайнда наһа бараһан үетэн нүхэд тухайгаа, дайнай хатуу шанга үе тухай дурсан, эндэ сугларагшадта хөөрэбэ.

Игэжэ Хүшуун-Үзүүрэй хүн зон Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ фронт дээрэ наһа бараһан нютагайнгаа хүбүүдэй дурасхаалые мүнхэлбэ.

Манай корр.
Мухар-Шэбэрэй аймаг.

ХИЛЫН СААНАҺАА
• телефон • телеграф • радио

ДАМАСКДА МИТИНГ БОЛОБО

Сириин Коммунис партиин байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан ехэ митинг эндэ болоо. СКП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Халед Багдаш, СКП-гэй Политбюрогой гэшүүд, тэрэшэлэн КПСС-эй Центральна Комитедэй гэшүүн, КПСС-эй Калининградска обкомой нэгэдэхи секретарь Н. Г. Корытков түрүүтэй Советскэ Союзай Коммунис партиин делегаци митингын президиумдэ һуугаа. САР-ай түрүү национальна фронтдо ородог партинуудай, аха дүү араб коммунис партинуудай, Палестинын эсэргүүсэлтын хүдэлөөнэй түлөөлэгшэд айлшадай дунда байлсаа.

Сириин эрхэ сүлөөгэй, бэеэ даанхай байдалай, орон дотор түрүү национальна фронт байгуулхын түлөө, демократиин гол ёһонуудай илан мандахын түлөө партиин хэһэн тэмсэлэй гол шатанууд тухай СКП-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Х. Багдаш митинг дээрэ үгэ хэлэхэдээ тогтоһон байна.

Сириин ба совет арадуудай хоорондохи хани барисаа, харилсаа холбоо саашадань бэхижүүлхэ шухала байһые Х. Багдаш онсолон тэмдэглээ. Араб-совет хани барисаанай уряа Сиридэхи, мүн бусад араб оронуудтахи хэдэн олон миллион хүнэй уряа мүнөө болонхой гээд тэрэ хэлээ.

Сириин Коммунис партиин Центральна Комитедтэ КПСС-эй Центральна Комитедэй эльгээһэн амаршалгые Советскэ Союзай Коммунис партиин делегациие толгойлогшо митингдэ хабаадагшадай нэрьемэ альга ташалган доро уншаа.

БОНН

ТУҺАТАЙ ХЭЛСЭЭНҮҮД

ТАСС

Советскэ Союзай ба ФРГ-гэй хүтэлбэрилэгшэдэй хоорондохи хэлсээнүүд тухай ФРГ-гэй правительствын түлөөлэгшэ К. Беллинг мэдүүлгэ хээ. Москвада бэе бэедээ этигэлсэһэн, туһатай хөөрэлдөөнүүд болоо гээд тэрэ пресс-конференци дээрэ хэлэһэн байна. 1970 оной договор таарамжатай һайн үндэһэ һуури болложо үгөө. Тэрээндэ түшэглэн «экономическа ба политическэ харилсаа холбоо саашадань хүгжөөжэ, шэнэ шэнжэ шанартайгаар бэелүүлжэ болохо байна» гээд К. Беллинг мэдүүлээ. «Правительственна мэдүүлгын ёһоор зүүн оронуудтай бэелүүлдэг политикаяа үргэлжэлүүлхээр» шиидэнги байһанаа ФРГ-гэй канцлер Г. Шмидтын, гадаадын хэрэгүүдэй министр Г.-Д. Геншерэй лаблаһаниинь хэлсээнүүдэй шухала дүнгүүдэй нэгэн болоно.

НЬЮ-ИОРК

КИПРЭЙ АСУУДАЛ ЗҮБӨӨР ШИИДХЭХЫН ТҮЛӨӨ

ТАСС

Зүбшэхэ зүйлэйнгөө гол пунктнуудай нэгые — Кипр тухай асуудалые хаража үзэлгые ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXIX сесси дүүргэбэ. Кипрэй асуудал зүбөөр, һайнаар гуримшуулха үндэһэ һуури табижа үгэһэн Аюулгүйн Соведэй шиидхэбэриие лаблаһан резолюци баталан абтаа.

Нэгэн һаналтайгаар һайшаагдаһан Ассамблейн резолюци хадаа Кипрэй Республикын бүрин эрхые, бэеэ даанхай байдалые, газар уһанай бүрин бүтэн байлгые ба бүлэглэлнүүдтэ хабаадахагүй гэһэн политикые хүндэлхыень, бүхы гүрэнүүдые уряална, тэрэнэй газар дээрэһээ хариин бүхы зэбсэгтэ хүсэнүүдые ба сэрэгэй хүнүүдые дары түргэнөөр гаргаха, тэрэнэй хэрэгтэ хариин али бүхы хамааралсалгые болюулха эрилтэ хэнэ. Кипрэй Республикын конституционно ёһо гуримтай байлга киприодууд-грегүүдэй, киприодууд-түүрэгүүдэй общинануудай хэрэг болочо гээд резолюци соо хэлэгдэнэ. Шухала болоод байгаа һаань, ООН-ой шатаар саашанхи хүсэлэл оролдолго гаргагдаха, тэрэ тоодо Кипрэй Республикын гол эрхэнүүдые хангахын тула хэлсээнүүд үнгэргэгдэхэ ёһотой гээд онсолон тэмдэглэгдэнэ.

Бүлэглэлнүүдтэ хабаадаггүй бүлэг оронуудай дурадхаһан энэ резолюци таарамжатай гэжэ Генеральна Ассамблейнхид тоолоно. Теэд энэнь зарим дутуутай юм. Тусхайлбал, Кипртэ тохёолдоһон уршагта байдалай шалтагаан тухай резолюци соо дурдагданагүй, Кипрэй асуудал түргэнөөр гуримшуулха зорилготой зарим дурадхалнууд тухай хэлэгдээгүй байна. Гэбэшье энэ резолюциие бүхы гүрэнүүдэй наринаар сахяад байгаа һаань, Кипрэй бэрхэшээлтэ байдал зайсуулха эрхэ байдал тогтоолгодо туһалжа шадаха байна.

Кипртэхи ушарнуудай түлөө ООН-ой саашанхи харюусалга тухай резолюци соо оруулагдаһан заабари шухала удха шанартай.

Резолюциин абтахын урда тээ болоһон үгэ хэлэлгэнүүд Кипр тушаа хархис хүсэнүүдэй харата һанаашалганнуудые гаргадаг байһантай дашарамдуулан диилэнхи олонхи гүрэнүүдэн һанаагаа зобожо байһые харуулаа.

Хитадай делегаци Кипрэй асуудалаар тааруугүй хэрла бодол баримталһан байна.

ХЕЛЬСИНКИ

ВСМ-эй мэдүүлгэ

ТАСС

Индиин океан дээрэ империалис сэрэгэй баазануудые байгуулгада эсэргүү уласхоорондын конференци Делидэ 1974 оной ноябриин 15—17-до болохо гээд Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй эндэ толилогдоһон мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Индиин океаниие амгалан тайбан район болгохо тухай, тус районой оронуудай бүрин эрхэ, аюулгүй байдал болон бэеэ даанхай байдалда империалис сэрэгэй баазануудай зүгһөө гай түбэгэй тохёолдодог тухай асуудалнууд Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Соведэй, Ази, Африкын арадуудтай һанал нэгэдэлгын эмхиин үүсхэлээр зарлагдаһан тус конференци дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ юм.

ВАШИНГТОН

«СЭРЭГЭЙ АСУУДАЛААР ИНФОРМАЦИОННО ТҮБЭЙ» МЭДЭЭСЭЛ

ТАСС

«Сэрэгэй асуудалаар Вашингтондохи информационно түбэй» шэнжэлэлгэ эндэ тунхаглагдаа. Тэрээн соо иигэжэ мэдээсэгдэнэ. Июниин 30-да дүүргэһэн 1973—1974 оной финансова жэлдэ хариин гүрэнүүдтэ американ сэрэгэй туһаламжа ба буу зэбсэг худалдалга 12 миллиард үлүүтэй долларой болоо. Энэ финансова жэлдэ тус туһаламжа хэм соогоо үлэхэ.

Бүхы дээрээ 1962 онһоо 1973 он хүрэтэр Холбоото Штадууд бусад оронуудта ниитэ дээрээ 35,4 миллиард долларой сэрэгэй туһаламжа үзүүлээ.

Багсаахада 42 орондо Пентагоной 3.000 тусхай түлөөлэгшэ байдаг гээд шэнжэлэлгэ соо заагданхай. Тэдэнэр дурсагдаһан оронуудай өөрыгөө хамгаалха политикада ехэ нүлөө үзүүлнэ. Американ мүнөө үеын буу зэбсэг ехээр абаха тудамаа тэдэ оронууд запасной частьнуудые абаха, сэрэгэй һуралсал эмхидхэхэ талаар Холбоото Штадуудһаа бүри ехээр дулдыданги болоно гээд шэнжэлэлгын авторнууд заана.

ЛОНДОН

Парламентаринуудай уряа

ТАСС

Урда Африкын расис засагтай сэрэгэй талаар ямаршье түхэл янзын харилсаа холбоо байгуулгые буруушааһан резолюцида Англиин парламентын 70 шахуу гэшүүн гараа табяа. «ЮАР-тай сэрэгэй талаар бүхы холбоонуудые, техническэ хэлсээнүүдые» болюулхыень лейборис правительствые парламентаринар уряална.

Англиин ба ЮАР-ай далайн-сэрэгэй флодуудай хамтын манёвр болоод һаяхан дүүрэбэ. Энэ хадаа Британска аралнууд дээрэ демократическа олониитын дурые гүнзэгы ехээр гутааба. Эдэ манёврнууд үнэндөө үндэһэ яһанай илгаа гаргадаг засагта сэрэгэй туһаламжа үзүүлһэн ябадал болоно гэжэ эндэ тоолоно.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 18.00 — Дамжуулгын программа. 18.05 — «Мүшэхэн» гэжэ киноальманах үхибүүдтэ зорюулагдана. 18.55 — Телевизионно һонин. 19.15— «Талын галнууд» — телевизионно журнал (буряадаар). 20.15 — «Ноябриин амар мэндэ» — амаршалгын концерт. 21.15 — «Уласхоорондын шэнжэлэл» (буряадаар). 21.35 — Соносхолнууд. 21.40 — «Помпейн һүүлшын үдэр» — уран һайханай шог зугаата фильм.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕ

КПСС-эй обкомой аппарадай партбюро ба профорганизациин местком обкомой секторые даагша Ц. Б. биковэй эсэгэ

Цыбик Эмеевич БУДАЕВАЙ

наһа бараһан ушарһаа гэр бүлынхидтэнь гүнзэгы лалаа мэдүүлнэ.

Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-04631. Заказ №